Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 55 (10652) | 1978 чылдың март 7, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

СЭКП Төп Комитеди «Лекция пропагандазының байдалының болгаш ону экижидериниң хемчеглериниң дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Сөөлгү чылдарда партия организацияларының лекция пропагандазын элээн экижиткенин СЭКП Төп Комитеди демдеглээн. Лекция пропагандазы чурттуң угаан-бодал амыдыралынче ханылап киргеш, эртемниг мировоззрениени хевирлеп тургузарынга, совет кижилерниң амыдыралга идепкейлиг туружун ээлээринге, бедик идей-политиктиг болгаш аажы-чаң шынарларын кижизидеринге дээштиг фактор апарган болгаш бүдүрүлгениң ажыктыг чоруун бедидеринге, ажылдың шынарын экижидеринге чугула рольду ойнап турар.

Марксчи-ленинчи теорияны пропагандалаары, партияның иштики болгаш даштыкы политиказын, СЭКП-ниң XXV съездизиниң документилерин, ССРЭ-ниң чаа Конституциязын, эш Л. И. Брежневтиң болгаш партияның өске-даа удуртукчуларының ажылдарында түңнеттинген эртемниг коммунизмниң чугула айтырыгларын ханызы-биле тайылбырлаары лекция пропагандазында кол черни ээлеп турар. Политиктиг болгаш эртем билиглерин пропагандалаар талазы-биле совет эртемденнерниң, специалистерниң, башкыларның, эмчилерниң, юристерниң, культура ажылдакчыларының, партияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннарының бүгүнүг ажылын СЭКП ТК бедик-биле үнелеп турар. Совет интеллигенцияның чон-биле сырый харылзаазы, коммунизмниң идеалдарынга кызыгаар чок бердингени ол ажылда илергейлеттинип турар.

Ооң-биле чергелештир сайзыраңгай социализмниң үезинде, ханылап турар эртем-техниктиг революцияның болгаш делегей аренназында нарыыдап турар идеологтуг демиселдиң байдалдарында лекция пропагандазын улам ыңай сайзыраңгайжыдарының, коммунистиг тургузуушкунун сорулгаларын шиитпирлээринге ооң ролюн бедидериниң чугулазын СЭКП ТК-ның доктаалында айыткан. Лекция пропагандазының калбарышкыны ооң идей-теориктиг деңнелин бедидери-биле, шаап халдакчы болгаш дээштиг чоруу-биле сырый холбаалыг болурун чамдык партия комитеттери чедип албайн турар. Совет кижилерниң эртем-билиинин, чүвени билип ап турарының болгаш культуразының бедип турар деңнелин болгаш оларның боттарының билиг-медерелин доктаамал долдуруп, чаартырынга база чурттуң болгаш делегей амыдыралының хөгжүлдезиниң чугула айтырыгларын билдингир кылдыр сайгарып алырынга негелделерин чамдыкта өөренип көрбес чүүлдер бар.

Лекторларны белеткээр, мергежилин бедидер болгаш оларга эртем-методиктиг дуза көргүзер ажылда улуг четпестер бар. Чамдык партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының база ажыл-агый органнарының удуртукчулары чурт иштиниң болгаш делегей амыдыралының айтырыгларының, хоорайның, районнуң болгаш коллективтиң чугула сорулгаларының талазы-биле ажылчы чоннарның болгаш лектор активиниң мурнунга доктаамал илеткелдер кылбайн турар.

Сайзыраңгай социализмниң аргаларын боттандырарынга, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседиринге массаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин көдүрериниң, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң чугула чепсээ болур лекция пропагандазының деңнелин моон ыңай улам бедидерин хандырарын СЭКП Төп Комитеди эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларынга, партия крайкомнарынга, обкомнарынга, хооркомнарынга болгаш райкомнарынга хүлээткен.

Лекция пропагандазы совет кижилерни бедик идейлиг, культурлуг, хамаатылыг харыысалгалыг, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр, арыг-чаагай аажы-чаңныг, совет патриотизмге болгаш интернационализмге база Төрээн чуртун камгалаарынга белен болур чорукка кижизидеринге бараан болур; марксчи-ленинчи теорияны, ооң хөгжүлдезинге СЭКП-ниң киирип турар чогаадыкчы салыышкынын, партия болгаш чазактың иштики болгаш даштыкы политиказының өйү келген чугула айтырыгларын, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының утказын бүгү талалыг ханы тайылбырлаар; социалистиг чарышты, чогаадыкчы инициативаны хөгжүдеринге, мурнакчы дуржулганы нептередиринге дузалаар ужурлуг. Лекция пропагандазын бүгү коллективтерге доктаамал чорудар херек. Ооң утказы эртемге ханы үндезилеттинген, чонга чедингир хевирлиг болур болгаш буржуаз, маоисчи, ревизионисчи идеологияга удур демиселге эптеш чок болгаш шаап халдакчы болур база чугула болгаш чидиг айтырыгларга долу харыызы бээр, хөй-ниитиниң санал-оналын тургузарынга болгаш ону өөренип көөрүнге ажыктыг чүүл болур ужурлуг. Аныяктар ортузунга лекция ажылын күштелдирериниң, өзүп орар салгалды коммунистиг идеалдарга, партияның болгаш чоннуң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарынга кижизидериниң чугулазынче кичээнгейни угландырган. Аныяктар ортузунга лекция пропагандазын чорударынга партияның болгаш күш-ажылдың хоочуннарын, хамааты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилерин калбаа-биле кииристирер.

Массаларның хөй-нийти идепкейин бедидеринге, ажылчы чоннарның мергежилин бедидеринге дузалаар болгаш дыңнакчыларга кандыг-бир адырга хамаарыштыр доктаамал билигни берип турар улусчу университеттерни, ниитилел-политиктиг номчулгаларны, лекторийлерни, боттарының аразында харылзаалыг бөлүк лекция номчулгаларын калбартырын сүмелээн. Ол сорулга-биле политиктиг чырыдышкын болгаш эртем-техниктиг пропаганда бажыңнарын, клубтарны, Культура ордуларын, библиотекаларны, парктарны, телевидениениң болгаш радионуң улуг аргаларын долу ажыглаар.

Эвилелдешкен республикаларның компартиялар ТК-лары, партия крайкомнары, обкомнары, округкомнары, хоорлкомнары болгаш райкомнары партия комитеттериниң лекторлар бөлүктериниң ажылының деңнелин бедидери, лекция пропагандазының ниити байдалынга, лектор кадрларының өөредилгезинге оларның дээштиг салдар чедирерин күштелдирери эргежок чугула. Штаттыг лекторларның бүгү-эвилел семинарларын доктаамал эрттирерин, лекциялар үезинде салдынган айтырыгларны ниитилештирерин болгаш анализтеп көөрүн СЭКП ТК-ның килдистеринге дааскан.

Бүгү-эвилелдиң «Билиг» ниитилелиниң идеологтуг ажылдың системазынга чугула звенозу, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге партияның идепкейлиг дузалакчызы кылдыр көрбүшааш, ооң организацияларынга удуртулганы күштелдирерин партия комитеттеринге саналдаан. «Билиг» ниитилелиниң организация бүрүзү политиктиг болгаш эртем талазы-биле билиглерни пропагандалаарын бедик деңнелге чорудуп шыдаар чогаадыкчы коллектив болу берген турарын чедип алыр. Партия болгаш совет органнарның шиитпирлериниң дугайын, социал-экономиктиг болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларының дугайын лекторларга доктаамал информастап бээр. Район болгаш эге организацияларның лекторларынга дузаны күштелдирер.

Лекция ажылының шынарын бедидеринче, ооң эртем талазы-биле үндезиннерин хөгжүдеринче болгаш быжыглаарынче, лекторларны белеткээриниң болгаш оларның мергежилин бедидериниң системазын тургузарынче «Билиг» ниитилелиниң кичээнгейин мөөңнээр. Ажылга хөй-[illegible]киннерни хөгжүдер, лекция пропагандазы[illegible]кур-утказы болгаш тематиктиг угланыышкыны дээш эртем-методиктиг чөвүлелдерниң база секцияларының харыысалгазын бедидер. Техниктиг чепсектер, көргүзүг пособиелери, тайылбыр материалдары-биле лекторларны хандырарын экижидер. Кежигүн билеттериниң солуушкунун чорударын «Билиг» ниитилелиниң бүгү ажыл-чорудулгазын экижидеринче, ооң ат-алдарын бедидеринче угланган хемчег кылдыр көөр.

Лекция пропагандазын таарыштыр тургузарын ханыладырының талазы-биле, ону органзастаарын болгаш утказын экижидериниң, ооң дээштиин бедидериниң талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырын база боттандырарын Бүгү-эвилелдиң «Билиг» ниитилели-биле кады лекция пропагандазын боттарының аразында сырый холбаалыг чорудуп турар ВЦСПС-ке, ВЛКСМ ТК-га, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң Политиктиг кол эргелелинге, чогаадыкчы эвилелдерге, ведомстволарга болгаш хөй-ниити организацияларынга дааскан.

Лекция ажылынче эртемденнерни, башкыларны, көдээ мурнакчы ажылчыннарны болгаш колхозчуларны хаара тударынга бүгү талазы-биле дуза көргүзерин ССРЭ-ниң Эртемнер академиязынга, адырлар аайы-биле академияларга, ССРЭ-ниң Дээди өөредилге черлериниң министерствозунга, ССРЭ-ниң Чырыдышкын министерствозунга, өске-даа министерстволарга болгаш ведомстволарга сүмелээн. Лекция пропагандазынга оларның киржилгезин политиктиг улуг чугула херек кылдыр көөр. Ынчангаш ону чорударынга таарымчалыг эргежок чугула байдалды тургузар, лекторларны шаңнап, мактаар. Кадрларны эде аттестаттаарда билиглерни пропагандалаарынга оларның киржилгезин барымдаалап көөр. Эки ажылдыг лекторларны хөй чылдарда пропагандисиин ажыл-чорудулгазы дээш республиканың культуразының алдарлыг ажылдакчызы хүндүлүг атты тывсыр кылдыр киирер.

Аныяктарның иштинден лектор кадрларны белеткээринче болгаш кижизидеринче доктаамал кичээнгейни салыр. Бүгү-эвилелдиң «Билиг» ниитилелиниң баштаар чери, ССРЭ-ниң Дээди өөредилге черлериниң министерствозу, ССРЭ-ниң Чырыдышкын министерствозу, ВЛКСМ ТК аныяк лекторлар школаларының четкизин калбартыр болгаш ажылын экижидер, оларга программаларны база өөредилге планнарын ажылдап кылыр, аныяк специалистерни, аспирантыларны болгаш студентилерни лекция ажыл-чорудулгазынче идепкейлиг-биле хаара тудар ужурлуг.

«Билиг» ниитилели, эртем-техниктиг ниитилелдер, чогаадыкчылар болгаш чаартыкчылар ниитилели ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы-биле кады бойдус эртемин болгаш эртем-техниканы пропагандалаарын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле хемчеглерни алыр, ол талазы-биле ажыл-чорудулганы таарыштыр тургузарын күштелдирер хүлээлгелиг. Эртем-техниктиг пропаганданың алырлар аразында бажыңнарының четкизин калбартыры, ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш специалистерниң мергежилин бедидеринге, мурнакчы бүдүрүлгечи дуржулганы нептередиринге оларның бар аргаларын удам чоп ажыглаарынче көрдүнген.

Эртем-тайылбырлыг литератураның шынарын экижидерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер черлер, полиграфия болгаш ном садар талазы-биле күрүне комитединге, Бүгү-эвилелдиң «Билиг» ниитилелиниң баштаар черинге дааскан. Тематиканы үениң негелделеринге дүүштүр ажылдап кылыры, парлаттынып турар материалдарның бедик идей-политиктиг болгаш эртем талазы-биле үндезилелдиг деңнелдиг болурун хандырар, иштики болгаш делегей амыдыралының чугула болуушкуннарынга чогуур өйүнде шын үнелелди бээр. Лекторга дуза кылдыр бөлүк-бөлүк брошюраларны, тематиктиг библиотекажыгаштарны, методиктиг пособиелерни, а ол ышкаш буржуаз пропаганданы бузуреддин-биле сойгалап илередиринге ажыглаар фактыларлыг болгаш тайылбыр-барымдааларлыг материалдарны парлап үндүреринче онза кичээнгейни салыр. Эң эки эртем-нитередилгелиг ажылдарны тургузары-биле конкурстар чорударының практикалаар.

СЭКП ТК-ның доктаалында лекция пропагандазын экижидеринче угланган өске-даа хемчеглер көрдүнген.

Улуг-Хем районнуң амыдырал хандырылга комбинадының даараныглга цегиниң коллективи бо хүннерде 1978 чылда алган социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин бүрүн чедип алыр сорулга-биле, көдээ чонга ачы-дуза чедирериниң ажылын, культуразын бедидер дээш шудургу ажылдап турар.

ЧУРУКТАРДА: (оң таладан солагай талазынче) цехтиң эргелекчизи Н. А. Пряхина хүлээп алыкчы Ш. А. Ооржактан чагыгны хүлээп ап турары; даараныглга цеги.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

БЕЛЕТКЕЛ КАЛБАРГАН

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге тураскаады чылдың эрттирер кызыл субботникке идепкейлиг киржирин «Сельхозтехниканың» Сакагалдайда каттыжылышкынының ажылчыннары, албан-хаакчылары митингиге чыглып чугаалашкан. Каттыжылышкынның эргелекчизи К. Лапчаа митингини ажыдып алгаш, Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң эгелээнинип деткип, чаңгыс кижи дег демниг, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче ажылчыннарны, албан-хаакчыларны кыйгырган.

Бүдүрүлгениң мурнакчы токары Мөңге Юша мынча дээн: — Бистиң цех субботник хүнүнде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар, чүгле конкүт эки шынарлыг продукцияны кылыр деп шиитпирлээн бис. Ол хүн цех бүдүрүлге даалгазын —105, а мен бодум 110 хуу күүседир бис.

— Бо чылдың ийи айларының түңнелинде септекчилер-деп бистиң автомобиль шимчедикчилери септээр цегивис социалистиг чарышка тиилээн болгай. Коммунистиг субботникте бистер база шалыпчы адывысты сыкпайн, бир шимчедикчини бүдүнге эң эки шынарлыг септеп үндүрер бис —деп бригадир Б. Баа-Хөө чугаалаан.

«Сельхозтехника» каттыжылышкыны эрткен ийи айларда 38,1 муң рубльдиң продукциязын сайгарар турган, 42,9 муңнуун сайгарган. Митингиниң киржикчилери квартал планын база ажыр күүседир болгаш Коммунистиг субботникке демниг киржип, шалыпчы ажылдааш, ол хүн 1,2 муң рубльдиң нийти продукциязын чүгле эки шынарлыг кылдыр бүдүрерин, ону беш чылдың фондузунче ушчүс рубльди шилчидер деп шиитпирлээн.

(Бистиң корр.).

* * *

Коммунистиг субботник хүнүнде Чадаананың автобүдүрүлгезиниң ажыл-ишчилери чүнү кылырын мында тургускан штаб тодараткаш, аңаа белеткелди чорудуп эгелээн.

Күш-ажылдың байырлалынче коллективтен 185 кижи үнер. Чолаачылар 900 ажыг тонна чүъкту сөөртүр, септекчилер он ийи машинаның үүрмек септелгезин кылыр, ийи моторну септээр болгаш өске-даа ажылдарны кылыр. 15 чолаачы каминап алган кывар-чаар материалы-биле ажылдаар.

Автобүдүрүлгениң ажылишчилери бир демниг ажылдап тургаш, бүдүрүкчүлүг ажылдаарын шиитпирлээн. Олар беш чылдың фондузунче 680 рубльди шилчидер.

* * *

Чөөн-Хемчикте «Большевик» совхозтан Коммунистиг субботникке 400 ажыг кижи киржир. Субботник эрттирериниң штавы ол хүн кылыр ажылдарны тодараткан. Тудугга херегээр 200 кубометр дашты чыыр, 60 ажыг кубометр одаар ыяшты белеткээр, 50 гектар тарылга шөлүнүң хараганын аштаар, хөй сапның кажааларын септээр, кор-жеңин хоорар болгаш өске-даа ажылдарны кылыр.

М. СЕВЕН.

Орбитаның «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» эртем-шинчилел комплекизиниң каттышкан экипажынга — космонавтылар Романенко, Гречко, Губарев, Ремек оларга

Эргим эштер!

Силерге, орбитаның космос лабораториязының каттышкан найыралчы экипажынга чүректиң ханызындан байыр чедирип тур бис.

«Интеркосмос» программазының киржикчизи социалистиг чурттарның тайбың сорулгаларга таарыштыр кады чорудуп турары, космос делгемин кады шинчилээриниң болгаш ажыглаарының чаа үе-чадазын ажыдарынга киржир улуг аас-кежик силерге таварышкан-дыр. Ол бедик алдарны бадыткап, социалистиг чурттарның космонавтыларының ажылдарының чаңгыс аай программазын орбитаның эртем-шинчилел комплекизинге боттандырарынга улуг салыышкынны киирип шыдаар силер дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Орбита станциязы болгаш космостуң ийи корабли составтыг эртем-шинчилел комплекизин Чер чоогунуң орбитазында тургусканы, совет болгаш каттышкан экипажтарның ооң бортунда ажылдай бергени космос делгемин улам ыңай шиңгээдип алырының талазынга чаа перспективаларны ажыдып турар-дыр.

Космоска интернационалчы кады ажылдажылга — социалистиг чурттарның аразында акы-дуңмалышкы харылзааларның база бир бүзүредилгези, социалистиг интернационализмниң күштүүнүң база бир херечизи-дир.

Эргим эштер Романенко, Гречко, Губарев, Ремек ужудуушкунуң нарын программазын чедиишкинниг күүседип, төрээн чериңерге менди-чаагай ээп келириңерни силерге күзедивис.

Л. БРЕЖНЕВ.
Г. ГУСАК.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич БРЕЖНЕВКЕ

Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи эш Густав ГУСАККА

Эртем-техниктиг болгаш медико-биологтуг шинчилелдерниң база шенелделерниң төлевилеттинген программазын каттышкан экипаж күүседип кирипкенин орбитаның «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» эртем-шинчилел комплекизиниң бортундан Силерге илеткеп дыңнадыр аас-кежиктиг болдувус.

Космос комплекизиниң борт системалары болур-чогуур-биле ажылдап чор. Экипажтың бүгү кежигүннериниң кадыкшыл байдалы эки.

Ужудуушкунуң программазын күүседир дээш бистиң каттышкан экипажывыс бүгү күжүн болгаш билиин бээр.

Акы-дуңма социалистиг чурттарның найыралы болгаш кады ажылдажылгазы делгерезин!

Орбитаның «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» комплекизиниң экипажы.

Ю. РОМАНЕНКО
Г. ГРЕЧКО
А. ГУБАРЕВ
В. РЕМЕК

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Леонид Ильич БРЕЖНЕВКЕ

Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ЧССР-ниң Президентизи эш Густав ГУСАККА

Эргим Леонид Ильич Брежнев болгаш эргим Густав Гусак!

Чылыг сөстерлиг байыр чедиргениңер болгаш чаагай күзээшкиннериңер дээш Силерге чүректиң ханызындан өөрүп четтирдивис.

Космосту тайбың сорулгаларга таарыштыр шинчилээр болгаш ажыглаар талазы-биле социалистиг чурттарның кады кылган чаңгыс аай программазын боттандырып эгелээп каттышкан экипажтың бедик алдарын бадыткаар дээш боттарывыстың күштеривистиң болгаш билиглеривистиң долу хемчээлинге кызып ажылдаар апаарывысты бистиң акы-дуңма чурттарывыстың партия болгаш күрүне удуртулгазынга, шуут Силерниң боттарыңарга аазап тур бис, Леонид Ильич биле Густав Никодимович.

Социалистиг интернационализм делгерезин!

Орбитаның «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» комплекизиниң экипажы.

Ю. РОМАНЕНКО
Г. ГРЕЧКО
А. ГУБАРЕВ
В. РЕМЕК

«Салют-6»—«Союз-27»—«Союз-28»

ОРБИТАДА ШЕНЕЛДЕЛЕР

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. Космонавтылар Юрий Романенко, Георгий Гречко, Алексей Губарев болгаш Владимир Ремек олар орбитаның «Салют-6»—«Союз-27»— «Союз-28» комплекизиниң бортунда эртем-шинчилелдериниң болгаш шенелделериниң программазын күүседирин үргүлчүлеп турар.

Комплекстиң экипажы-биле радиохарылзааның баштайгы сеансызы март 5-те эртенгиниң 10 шакта болган. Медицина шинчилелдериниң программазын ёзугаар Алексей Губарев биле Владимир Ремек олар деңзи чоктуң байдалында чоруп турар кижиниң мага-бодунга кислород режимин шинчилээр талазы-биле совет-чехословак кады шенелдени эрттиргеннер. Ол шенелдени ЧССР-ниң тускай эртемниглериниң чогаадып тургусканы «Оксиметр» дээр приборнуң дузазы-биле күүсеткен.

Космос комплекизиниң бортунга март 4-те эгелээн «Морава» дээр технологтуг шенелдени уламчылаан. Космонавтылар «Сплав» дээр установканың ажылдаарын база ажыл үезинде температура байдалдарын контрольдап чораан.

Март бештиң программазын ёзугаар космонавтылар күш-дамыр шимчээшкиннерин, кино-чурук тырттырыышкынын кылып, телевизия репортажтарын чоруткан болгаш борттуң парлалга конференциязын эрттирген.

Телеметриктиг информацияның сан-медээлерин болгаш экипажтың илеткелдерин ёзугаар алырга, орбита комплекизиниң борт системалары болур-чогуур-биле ажылдап чоруур, космонавтыларның кадыкшыл байдалы эки.

Космостуң «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» эртем-шинчилел комплекизиниң ужудуушкуну үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Найырал орбитазында дөртелээ

СОВЕТ БОЛГАШ ДАШТЫКЫ ЖУРНАЛИСТЕРГЕ ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Орбитаның «Салют-6»—«Союз-27»—«Союз-28» эртем-шинчилел комплекизинде каттышкан экипажтың чедиишкинниг ажылдап эгелээнинге холбаштыр Москвада Журналистиң төп бажыңынга парлалга конференциязы болган. ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң даштыкы херектер министерстволарының организастааны совет болгаш даштыкы парлалганың төлээлекчилери-биле ол ужуражыышкынга ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының «Интеркосмос» чөвүлелиниң даргазы академик Б. Н. Петров, совет космонавтылар белеткээриниң удуртукчузу, ужар чүүлдүң генерал-лейтенантызы В. А. Шаталов, ужудуушкунуң удуртукчузу техниктиг эртемнерниң доктору А. С. Елисеев олар киришкен.

«Интеркосмос» программазын ёзугаар башкарылгалыг баштайгы ужудуушкун чаа хевириниң космос аппарады болур «Салют-6» станциязының бортунда эртип турар ол факт безин кайгамчыктыг-дыр деп, академик Б. Н. Петров чугаалаан. Ол чорук космоска үр чоруур экспедицияларны организастаарынга, эртемниң болгаш улус ажыл-агыйының талазы-биле янзы-бүрү шинчилелдерни чорударынга калбак аргаларны ажыдар. Ол станция чогум утказы-биле алырга, миниатюрада эртем-шинчилел институду болуп турар.

Каттышкан баштайгы экипажтың кайы хире үр үргүлчүлээр апаарын база ниитизи-биле экспедицияның хуусаазы кандыг болурун журналистер сонуургаан. Ол айтырыгларга харылавышаан, А. С. Елисеев экипажтың кады ажылы неделя дургузунда уламчылаар апаарын дыңнаткан. А. Губарев биле В. Ремекти март 10-да Черге ээп кээр кылдыр планнаан. Ооң соонда удатпаанда, эргежок чугула медицина шинчилелдерин эрттирип, станцияны консервастаар талазы-биле операцияларны чорудкачының соонда, экспедицияның кол экипажы — Юрий Романенко биле Георгий Гречко ужудуушкун программазын доозар.

(СЭТА).

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНДА

Республикага Коммунистиг субботник эрттирер дугайында

Республикага Коммунистиг субботник эрттирер дугайында айтырыгны СЭКП обкомунуң бюрозунга чугаалажып көрген. Кызылдың № 1 АТБ-заның, «Росводпромнуң» демир-бетон кылыглар заводунуң, «Улуг Октябрь» совхозтуң, № 48 тудуг эргелелиниң болгаш оон-даа өске бүдүрүлгелерниң ажылчы чоннарының коллективтери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл болур оюн таварыштыр бо чылдың апрель 22-де Коммунистиг субботникти эрттирер дугайында Москваның мурнакчы коллективтериниң патриоттуг эгелекчи саналын деткээн.

Үлетпүр, тудуг, транспорт организацияларының болгаш совхозтарның элээн хөй коллективтериниң ол эгелекчи саналын СЭКП обкомунуң бюрозу чүүлдүгзүнүп көргеш, В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 108 чыл болур оюнга алдар кылдыр апрель 22-де Коммунистиг субботникти эрттирер дугайында доктаалды хүлээп алган.

Субботникти организастаарының болгаш эрттирериниң хемчеглерин ажылдап кылырын, коллектив бүрүзүнүң ол хүн кылыр ажылын баш удур тодарадырын болгаш субботникке ажылчы чоннарны калбаа-биле кииридтирерин СЭКП Кызыл хоорком унга болгаш райкомнарынга, парткомнарга, хоорайкүүскомнарга, ажыл-агый удуртукчуларынга, облпрофчөвүлелге болгаш ВЛКСМ обкомунга дааскан.

Субботникке белеткелди болгаш ону эрттирерин удуртуру-биле СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү, облпрофчөвүлелдиң даргазы Т. Ч. Норбу баштадыр субботниктиң республика штавын тургускан.

Субботникке белеткелдиң болгаш ону эрттирип турарының дугайын доктаамал чырыдарын «Шын», «Тувинская правда», «Тываның аныяктары», «Молодежь Тувы» солуннарның редакцияларынга, Телевидение болгаш радиодамчыдылга комитединге дааскан.

КИЖИ БҮРҮЗҮНҮҢ ХЕРЭЭ КЫЛДЫР

1978 чылда социалистиг чарышты калбартыр дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын «Хемчик» совхозтуң ажыл-ишчилери чугаалажып, боттарының ажылының программазы кылдыр хүлээп алган.

Совхозтуң дирекциязы, ында партком, ажылчын болгаш комсомол комитеттери социалистиг чарышты звенолар, бригадалар, тус-тус кижилер аразынга организастап, оон дээштиин бедидериниң хемчеглерин ап турар.

Чагааны хойжу бригадалар төптеринге, СБФ-лерге, МТМ-ге, кодээ культура бажыңнарынга болгаш өске-даа коллективтерге эрткен хуралдарга, партия-ажыл-агый активиниң хуралдарынга чугаалашкан. Аңаа дыка хөй кижилер олуржуп, санал-оналын берип, бедиткен хүлээлгелерни алгылаан.

Чижээ, совхозтуң хову-трактор бригадазы кодээ ажыл-агыйның бүгү техниказының септелгезин эрте доозуп, чарышты калбарткаш, часкы, күскү хову ажылдарын агротехниктиг бедик деңнелге чорударын хүлээнген.

Ыйгылак СБФ-зиниң коллективи бо чылын ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидеринче кол кичээнгейни салып турар. Ферма эрткен чылын күрүнеге 2-ги сорттуң сүдүн садып турган болза, бо чылын 1-ги сорттуун садып турар. Бо чылдың планныг онаалдаларын ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл оюнга уткуштур күүседирин хүлээнген. Чагаага харыы кылдыр немелде социалистиг хүлээлгени элээн хөй механизаторлар, суггатчылар алгылаан. Чижээ, саанчы З. Ламажык саар бир инектен-не 1650 кг сүттү саап алырын хүлээнген. Хойжулар С. Саая, С. Хомушку олар төрүүр чүс хойдан-на 110 болгаш 105 хураганны менди алырын, бир хойдан-на 1,8—2 кг дүктү кыргыырын хүлээнген. Механизаторлар Н. Сендаш, К. Хомушку, Б. Хомушку олар 1350 га чымчак черни аңдарар деп бедиткен хүлээлгелерни алгылаан. Суггатчылардан О. Доңгак, К. Доңгак, С. Хомушку, Л. Кара-Сал олар боттарынга быжыглаан шөлдерниң га санындан 16—17 центнер дүжүттү алыр сорулгалыг ажылдап турар.

Чагааны звено, ферма, хойжу бригада болгаш кижи бүрүзүнге чедирер сорулга-биле партком 37 агитаторну, 10 политинформаторну, 12 лекторну малчыннарже график ёзугаар аъткарып чоруткан. Ол ышкаш Чагааны партияның, комсомолдуң политшколаларының дыңнакчылары, экономиктиг, зооветеринарлыг, коммунистиг күш-ажылдың школаларында өөренип турар. Бүгү партия организацияларынга хуралдар эртип, ол Чагааның талазы-биле тускай доктаалдарны хүлээп ап, хемчеглерни ажылдап кылган.

Бар арга-курлавырларны ажыглааш, 1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседиринге совхозта партия, хөй-ниити организациялары күжениишкинни мөөңнеп турар.

С. ДАШ-ООЛ,
«Хемчик» совхозта партком секретары.

Күрүнениң Кызылда үрезин инспекциязында ажыл хайнышкыныг. Совхозтарже чорудар үрезинниң үнүүчелиниң, өл-шыгының тодарадылгазын оон лабораториязында кылып турар.

Техник-лаборант Зинаида Александровна Зайцева аңаа ажылдаавдан бээр дыка үр болу берген. Ооң ажылының шынары эки. Кады ажылдап турар эштери-биле кады ол тараажыларга көскү дузаны чедирип турар, оларның ажылындан дүжүттүң кандыг болуру база хамаарылгалыг болгай.

ЧУРУКТА: З. Зайцеваның кызыл-тас үрезиниң шынарын хынап орары.

А. КОЙГУНАКТЫҢ фотозу.

КУЛЬТУРАЗЫ БОЛГАШ ШЫНАРЫ ДЭЭШ

«1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты калбартыр дугайында база бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш демиселди күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын Бай-Тайганың амыдырал хандырылга комбинадының коллективи изиг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле хүлээп алган. Оңгү беш чылдың үшкү чылында районнуң бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка идепкейлиг киржилерин шиитпирлээн бис. Юбилейлиг чылда багай эвес ажылдадывыс. Чоңга ачы-дуза чедирериниң планын 103 хуу күүсеткен бис. Даарапылга, чурук тырттырар цехтер, прокат чери эки көргүзүглерни чедип алган. Кара-Хөлде хеп даараар мастерская, «Мурнакчы» совхозта химиктиг ашталга, идик септээр, даараар мастерскаялар ажыттынган.

Амыдырал хандырылга комбинадында онаашкан ажылынга харысалгалыг, билиг-мергежилин бедидеринге чүткүлдүг мастерлер-даа, даараныкчылар-даа бар. Оларга К. Очур, З. Салчак, К. Ооржак болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур.

Чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир комбинаттың ажылында четпестер база бар. Комбинатта баш таарар цех планын күүсетпейн турар. Ында цехтиң мастери кошкак ажылдап турар. Оон аңгыда химашталга, прокат ажыл-агыйлар төптерин, малчыннарны четче хандырбайн турар. Кооперастаан харылзаа хевири-биле соодукчулар, приёмниктер, шак септээри, ырак-узак черлерде чоннуң чагыгларын хүлээп алыры четче болдунмайн турар. Кызылдан мастерлерни кончуг эвээш чорудуп турар, ынчангаш ындыг чагыгларны күүседири база берге.

Шалыпчы күш-ажылдың чылында комбинаттың коллективи бүгү күжениишкинин планныг онаалдаларны күүсединче угландырган. Ынчангаш күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, ажылчын бүрүзүнүң бот-харысалгазын, мергежилин бедидери дээш ажылды чорудуп турар бис. Январьның планын чурук тырттырар, идик септээр болгаш дузалал цехтер чедиишкинниг күүсеткен.

Чоңга ачы-дуза чедирериниң шынарын болгаш культуразын бедидеринче кичээнгейни күштелдирген бис. Ынчангаш ажылчын бүрүзү хууда онаашкан планын күүседирин чедип алыры чугула. «Аравыста хожудап турар чаңгыс-даа кижи „турбазын"» деп девизтиг ажылдап турар бис.

Бо чылдың бирги чартыында «Бай-Тал», «Тээли» совхозтарга чагыглар хүлээп алыр пунктулар ажыттынар. Оран-сава чогундан «Бай-Талда» чагыглар хүлээп алыр кижи бодунуң бажыңында амгы үеде ажылдап турар.

Оон аңгыда бисте автотранспорт талазы-биле база бергелер таваржып турар. Чүге дээрге, районнуң девискээринде ырак-узак суурларның чурттакчыларындан, малчыннардан чагыгларны алырда оларны кезиир апаар. Химиктиг ашталга Ак-Довуракта болгай, аңаа барып дужаары, оон алыры, Кызылдан ажылга херектиг материалдар чедип алырынга комбинаттың чаңгыс машиназы четтикпес. Районнуң совхозтарының дирекциялары амыдырал хандырылга комбинадынга бо талазы-биле дузалаары чугула. Харын ол талазы-биле республиканың Кодээ ажыл-агый министерствозу биле Амыдырал хандырылга министерствозунуң аразында чардынган дуржулга ёзугаар совхозтар төптеринге, чагыглар хүлээп алыр кижини ук ажыл-агыйлар машина-биле хандырары көрдүнген. Ону сагыыры биске кончуг күзенчиг, транспорт айтырыын шиитпирлээринге совхозтар биске дузалашканындан чоннуң хандырылгазын экижидеринге идиг болур.

Ол ышкаш чоннуң чагыгларын долу күүседиринге бисте пөс-таавының фондузу чедишпес, эвээш болуп турар. Кодээде өглерниң культуразын бедидери база чугула болгай. Өглерге херегээр көжегелер болгаш өске-даа янзы-бүрү чагыгларны кодээниң чону биске киирип турар. Ынчангаш Амыдырал хандырылга министерствозунуң талазындан пөс-таавының фондузунуң хемчээлин улгаттырып бээрин дилеп турар бис.

Бистиң комбинаттың коллективи шалыпчы күш-ажылдың чылында планныг онаалдаларны күүседир, чоңга ачы-дуза чедирериниң шынарын болгаш культуразын бедидер дээш бүгү-ле арга-билиглеривисти берип, күжениишкинниг ажылдаар бис.

Д. ХЕРТЕК.
Тээлиде амыдырал хандырылга комбинадының директору.

Хереэженнер чөвүлелдеринде

АЖЫЛ-ХЕРЕКЧЕ ХАНЫЛААР

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң хереэженнер ортузунга ажыл чорудар кидиизи-биле кады тургускан планы ёзугаар районнуң хереэженнер чөвүлели (даргазы Б. Кара-Сал) чер-черде чөвүлелдериниң ажылынга практиктиг дузаны чедирери-биле суурларга хыналдаларны чорутпушаан, үнүүшкүннүг хуралдарны эртирип турар. Шеми, Бажың-Алаак, Ийме, Хайыракан, Чыраа-Бажы суурларга ындыг сайгарылганы чоруткаш, ында хереэженнер чөвүлелдериниң ажыл-чорудулгазында, хереэжен ишчилериниң ажылында, амыдырал-чурттаалгазында, ажы-төлүнүң кижизидилгезинде, өөредилгезинде, өске-даа ажыл-херекте эки талаларны демдеглевишаан, четпестерни илереткеш, моон соңгаар чорудар ажылдарынга хамаарыштыр ажыл-херекчи практиктиг дузаны көргүскен.

«СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг», «Большевик», «Искра» совхозтарда хереэженнер чөвүлелдери (даргалары У. Доржу, М. Калдын, К. Чечекмаа) хереэжен чон ортузунга политмассалыг болгаш организастыг ажылдарны элээн экижитпишаан, хереэженнерниң өөредилгезин багай эвес организастаан. Оон түңнелинде оларның совхоз бүдүрүлгезинге, хөй-ниитиниң амыдыралынга киржилгези идепкейжээн.

Ылаңгыя Хайыракан суурда хереэженнерниң улусчу дружиназы эки ажылдап турар. Ында хереэженнерниң тускай өөредилгези ай санында ийиден эвээш эвес удаа эртип турар. Ие хереэженнер дээрге, өг-бүлениң амыдыралынга кол кижилер болур. Өг-бүле амыдыралынга төлептиг, уругларының кижизидилгезинче доктаамал сагыш салып, амыдырал-чурттаалгазының культуразы бедик, өскелерге үлегерлиг хереэженнер эвээш эвес. Шеми суурнуң чурттаалга бажыңнарының даштын безин чараш кылдыр чугайлагылаан. Бажыңнарның иштики эдилели амгы үениң культурлуг негелдезинге дүүшкек дээрзин суур бүрүзүнден көрүп болур.

Чыраа-Бажы суурда Т. Куулар даргалаан хереэженнер чөвүлели районда мурнакчы ажылдыг чөвүлелдерниң бирээзи. Күш-ажылга, политиктиг билиин бедидеринге, кижизидилге ажылдарынга, өг-бүле амыдыралынга, хөй-ниитиниң херээнге хереэженнерниң киржилгезин улам идепкейжидер дээш мында тодаргай ажылдарны чорудуп турар.

Ынчалза-даа хереэженнер чөвүлелиниң кижилер-биле ажылды чогуур негелдезинге четпейн турар. Ол чөвүлелдиң школа-биле харылзаазы кошкак, уругларның өөредилге-кижизидилгезин экижидеринче угланган ада-иелер-биле ажыл четпес. Суурда доктаамал ажылдавас, арагага хандыыр, хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, хулиганнаар, оорлаар ийи-чаңгыс кижилер-биле демисел кошкак, амыдыралының культуразын экижитпес, ажылдап алган акшазын чөп ажыглавас хереэженнер база бар.

Карл Маркс аттыг совхозта партком (секретары С. Монгуш) хереэженнер чөвүлелиниң ажылын кошкак удуртуп турары болган хыналдадан болгаш хуралдан илерээн. Оон ужурундан хереэженнер ортузунга кижизидилге ажылының деңнели чавыс. Агитквартираларның ажылында четпестер хөй. Хереэженнерниң тускай өөредилгези, хуралдары ында-хаая, буу-хаа эртип турар. Совхоз бүдүрүлгезинге болгаш өске-даа ажылдарда киришпейн турар хереэженнер база бар. Олар-биле тодаргай ажыл чок. Эки ажылдап турар агитквартира удуртукчулары Ийме суурда бар. А оларның ажылының дуржулгазын нептередир талазы-биле ажыл чорутпаан.

Ниитиге ажыктыг күш-ажылдан оспаксыраар, хуу өнчүзүрек, маңгысталчак амыдырал сүрер, арагалаарынга суңдуут, уруглар кижизидилгезинче сагыш салбас, социалистиг ниити чурттаалганың корум-чурумун үрээр ийи-чаңгыс кижилерниң барын «Искра», Карл Маркс аттыг, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Большевик», «Чыраа-Бажы» совхозтарның суурларынга чоруткан хыналдалар болгаш районнуң хереэженнер чөвүлелиниң үнүүшкүннүг хуралы илереткен. Ындыг чоруктарга удур демиселди күштелдиреринге хереэженнер чөвүлелдери идепкейлиг киржип, партия, совет органнарынга даалыр күш болур ужурлуг.

Хереэженнер чөвүлелдериниң ажылын экижидери-биле чөвүлел практиктиг хемчеглерни ап турар. Ынчалзажок малчыннарның, сүт-бараан фермаларының ишчилериниң ажыл-херээнче, өөредилгезинче, амыдырал-чурттаалгазынче ам-даа улам хапылан кирери, оларга боттуг дузаны көргүзери эргежок чугула боор турар.

М. СЕВЕН.

КИЧЭЭНГЕЙНИ—УКСААЖЫДЫЛГАЖЕ

Хой дүк алыр дизе...

Хойнуң дүккүрүн болгаш оон төлгүрүн бедидер, бээр продукциязының шынарын экижидер, а ындыг болганда эвээш чарыгдалды үндүрүп турган, эң хөй орулганы хой ажылындан алыр төлээде, хойнуң, черле ынчаш кандыг-даа малдың уксаазын үндезининбиле экижидери үениң эң-не негелделиг айтырыы. Бистиң хөгжүлдевистиң амгы деңнелиниң үезинде ону черле канчап кыска хуусаада шиитпирлеп болбас боор? Ажыл-агый бүрүзүнде дээди болгаш ортумак тускай эртемниг кадрлар четчир санныг бар-дыр. Хойнуң уксаазын экижидериниң баазазы болур ажыл-агыйлар безин республикада бар. Хой ажылының талазы-биле шинчилелди чорудуп, ук черге таарышкан чаа уксааның хоюн тургузарының хемчеглерин ап турар эртемденнер-даа бар-дыр. Ам кол чүве чүл дээрге, ол ажылды холга туткаш, шиитпирлиг-биле чорудуп эгелээри-дир.

Бистиң «Барлык» совхозта уксаажыдылга талазы-биле байдал кандыгыл? Бо дээрге республиканың хоочун ажыл-агыйларының бирээзи болгай. Маңаа шагда-ла чиңге-парын дүктүг уксааның хойларын өстүрүп, барыын тадазы районнарга үлегер-чижээн көргүзүп турду. Совхозтуң үндезини болур Бижиктиг-Хая салбырынга чиңге-парын дүктүг 10 муң чыгам хайнак хой турган. Ынчан кыс хойлардан 3—4 кг, а ирттерден—5—7 кг дүктү кыргып ап турдувус. 1968—1970 чылдарга чедир совхоз чылда 68—69 тонна дүктү бүдүрүп келген.

Амгы үеде экижиткен уксаалыг малдыг дээр Бижиктиг-Хая салбырында ниитизи-биле 6 муң ажыг хой бар. Оларның аразында ёзулуг чиңге-парын дүктүг меринос уксааның хойлары чежел деп билип алыры берге. Чүге дээрге, парын, чартык-парын болгаш бөдүүн дүктүг хойларны класс, назы-хар, оңчузун аайы-биле тус-тус коданнар кылдыр үспээн. Хамык хой холушкак. Коданда ак, кара, шокар дээш черле кандыг хойну чок дээр! Хойнуң уксаазын экижидер талазы-биле селекция ажылын чорутпайн, бонитировканы кылбайн, класс аайы-биле үспейн турарының түңнели ол ышкажыл. Оон ужуру кандыгыл? Чамдык саннардан чижекке киирип көрейн. 1977 чылда Бижиктиг-Хая салбыры бир хойдан ортумаа-биле 2,4 кг, а совхоз ниитизи-биле —1,7 кг дүк алган. Совхоз чүгле 40 ажыг тонна дүк бүдүрген, төрүүр чүс хойга онаашгыр дөңгүп-ле 50 хураганы доруктурган. Хойларның төлгүрү кудулаан болгаш ийистээр хой шуут ховартаан. Хойнуң уксаазын экижидеринче кичээнгей салбас, селекция ажылын чорутпас чорук шак ындыг түңнелдерге чедирген-дир. Моон соңгаар оон-биле эптежип болур бе? Хойнуң дүккүр продуктулуун көвүдедир, селекция ажылын чогуур негелдениң деңнелинге чедир чорудар дугайында айтырыгны кедүрүп үндүргени ынчангаш чөптүг-дүр.

Мээң бодап турарым-биле алырга, дараазында чүүлдерни кылыр болза чогуур.

Бирээде, хой ажылында селекцияны чорудуп турар зоотехниктерниң тускай курстарын азы семинарларын организастап эрттирери эргежок чугула. Ындыг курстарга азы семинарларга селекция эртеминде чаа чүүлдер-биле чергелештир, тус-тус ажыл-агыйларда уксаажыдылга ажылын канчаар чорудуп турарын, кайы ажыл-агыйда ажыглап болур мурнакчы дуржулга барын, зоотехник-селекционерлерниң мурнунда туруп турар үениң сорулгаларын тайылбырлап, таныштырып турар болза чогуур.

Ийиде, коданнарга хойларның бонитировказын чоруткан соонда дораан-на, оон түңнелин ёзугаар коданнарны класс аайы-биле үзүп тургузарын ыяап-ла албан кылдыр чурумчудар херек. Оон башка бонитировка ажыктыг түңнел бербес. Амгы үеде хойларның бонитировказын чоруткан-на боор, а коданнарны класс аайы-биле үспес-тир.

Үште, эң эки шылдарлыг, элита азы бирги класстың хойларын кадарар кижилерни тускай шилип алыр. Ындыг үнелиг малды кадарары эң-не дуржулгалыг, бирги класстан куду эвес мергежилдиг, ак сеткилдиг кижилерге бүзүрээр ужурлуг. Ээ-харысалга чок, думчуун боралаарын бодаар кижилерге ол хойларны кадартырга, оларга кандыг-бир душ болган, уксаа чок кошкар чажырып салыптар болза, чоруткан улуг ажыл хей халас баар чадавас.

Дөртте, чүгле хынаттынган, эң эки уксаалыг кошкарларның үрези-биле хойларны тарып боозадырын чедип алыр. Тарып боозадылганы чорудуп турар кижилерден негелдени күштелдирери база чугула.

Адактың сөөлүнде чугула чүве болза, хойнуң турар кажаа-хоразын таарымчалыг, санитарлыг арыг-шевер болдурары, быжыг чем баазазын тургузары, кыргылданы кыска хуусаада, чогуур үезинде эрттиргеш, хойну чайын серин черлерге эки семиртири болур.

Бо бүгү чүүлдү эртемге үндезилеп чорудар хүлээлгелиг кол-даа, ортумак звенонуң-даа зооветажылдакчыларындан негелдени күштелдирзе чогуур деп бодаар мен. Ам чамдык зооветспециалистерниң ажылдап турарын көөрге, тускай эртемниг эвес хойжу кижиден ылгал чок, ай төнчүзүнде төрүттүнген чаш мал, сагган сүт санын даңзылап олурар-дыр. Ылаңгыя бистиң совхозтуң кол зоотехниги-даа, селекционер-зоотехниги-даа чалаарга безин салбырга келбес боордур.

«Барлык» совхозта уксаажыдылга херээ чүгле хой ажылында эвес, бода мал ажылында база кончуг багай болуп турарын демдеглээр херек. Инектиң уксаазынга хамаарыштыр каш сос чугаалаар бодалдыг мен. Мурнунда Бижиктиг-Хаяның сүт-бараан фермазы чүгле районга эвес, харын республикага безин ат-сураа үнүп турган болгай. Ынчан симменталь уксаалыг инекти өстүрүп турдувус. Ам ферманың ат-сураа үнместээн. Инектерниң уксаазы будулуп баксыраан. 1968 чылга чедир эъткир-сүткүр арыг симменталь инектерден бир башка онаашгыр ортумаа-биле чылда 2200 кг сүттү саап ап келген. Ам эки-ле дээрге 1740 кг сүт саап ап турар апарган. Инектиң уксаазын-даа экижидер дугайында айтырыгны соңгаарладыышкын чок шиитпирлээриниң өйү келген.

М. ЧҮЛДҮМ,
Бижиктиг-Хая салбырының эргелекчизи.

Кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезин эки чорудар, хову-шөлдерден бедик дүжүттү ажаап алыр дээш «Найырал» совхозтуң Шаңчы салбырының механизаторлары М. О. Кыргыс, П. Р. Даржай (солагай талазындан) бо хүннерде планның онаалдаларын ажыр күүседип турарлар.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

ЧАҢЧЫЛ БОЛГАН

Чаа-Суур сес чыл школазының башкылар коллективи ада-иелерге университеттиң ээлчеглиг кичээлин эрттирген. Аңаа школада өөредилге эргелекчизи Лидия Кыргыс ада-иелерге таныштырылганы кылган. Өөредилге номнарын халас бээр дугайында доктаалдың утказын тайылбырлааш, ада-иелерниң мурнунда каржыг сорулгалар салдынганын онзалап айыткан.

Дараазында кичээлге школачыларның номнарының делгелгезин кылыр. Кол-ла чүве—номнарга камныг болуру. Ону чедип алырынга ада-иелерниң ролю улуг. Кежээниң түңнелинде концерт болган.

Т. МАЙЫНДЫ.
Өвүр район.

ЭҢ АЖЫКТЫГ АЖЫГЛАЛЫН ЧЕДИП АЛЫР

Амгы үеде «Сельхозтехника» каттыжышкынының бүдүрүлгелеринде болгаш организацияларында 962 чүък автомобили бар, оларның чүък сөөртүр ниити күчүзү 4826 тонна. Ол машиналар «Трансельхозтехниканың» алды район салбырында база ийи транспорт бүдүрүлгезинде хувааттынган.

1977 чылдың дургузунда республиканың иштинге болгаш ол ышкаш оон даштынга 1741,5 муң тонна янзы-бүрү улус ажыл-агый чүъктерин сөөртүп дажыглаан, ол-ла үеде 113598 муң тонна-километрни эрткен. 6843 муң рубль планныг турган, 6086 муң рубльдиң ниити орулгазын алган. Ол көргүзүгнүң талазы-биле онаалдаларны Бии-Хем салбыры, Кызыл каттыжышкыны, агрохимсалбыр күүсеткен.

Каттыжышкынга ниитизи-биле чүъктер сөөртүрүнүң онаалдазы 91,6 хуу болгаш чүък саарылгазыны—80,4 хуу күүсеттинген. Чүъктер сөөртүрүнүң планын чүгле агрохимсалбыр күүсеткен, а чүък саарылгазынының чаңгыс-даа бүдүрүлге күүсетпээн. Машиналарны ажыглаарының коэффициентизи 0,46 планның орнунга 0,41 болган.

«Трансельхозтехниканың» Кызыл-Мажалык салбырында, Тес-Хем каттыжышкынында, Чадаана болгаш Кызыл бүдүрүлгелеринде автотранспортту ажыглап турары кончуг четпес. Кызыл-Мажалык салбырында автопарктың техниктиг белениниң коэффициентизи 26 хуу. Кызылдың транспорт бүдүрүлгезинде 46 хуу. Тес-Хем каттыжышкынынга транспорт талазы-биле пландан артык карылганың түңү 8 муң ажыг рубль болган.

Автотранспорттуң ажылының кол-кол техника-экономиктиг көргүзүглери 1976 чылда турганындан дорайтаан. Автотранспорттуң ажылы каттыжышкынның, автотранспорт эргелелиниң удуртулгазының кичээнгейиниң төвүнге доктаамал турза-даа, бо чылдың январь айда база-ла план күүсеттинмээн.

Оон-биле чергелештир чамдык тодаргай хемчеглерни база-ла ап турар. Сөөлгү чылдарның дургузунда Кызылга 70, Туранга 35, Кызыл-Мажалыкка 58 машина турар гаражтарны, Кызылга 250 машинаның техниктиг ажаалдазын кылыр станцияны ажыглалга киирген. Кызыл хоорайда 400 машина турар гаражты тудуп турар. Ниити күчүзү 800 автомашинаның ажаалдазын кылыр техниктиг ажаалда станцияларын бо беш чылда Кызыл, Чадаана хоорайларга, Самагалдай суурга тударын планнаан.

Шимчээшкинниң айыыл чок чоруунуң албанын чеди бүдүрүлгеде база организацияда тургускан. Оларның эргезинге чеди чиик машинаны, үш киноаппаратураны берген. Чолаачыларның рейсче үнериниң мурнунда медицина көрүлдезин организастап турар. Чолаачылар ортузунда политкижизидилге ажылын чорудуп, оларның дыка хөйү экономиктиг өөредилгениң четкилеринде кичээлдеп турар. Бүдүрүлгелерде 48 дагдыныкчы бар, оларда 53 аныяк чолаачыны быжыглаан. Автоажыл-агыйларның инженер-техниктиг кадрларын, чолаачыларын быжыглаарының, чолаачыларның ажылының мурнакчы дуржулгазын бүдүрүлгеге шиңгээдириниң талазы-биле ажылды чорудуп турар.

Ам безин 1978 чылдың июль-август айларының улуунде ажылдап турар хей-хей мурнакчы чолаачылар бисте бар. Оларга Бии-Хем салбырында Николай Макухин, Михаил Макрушин, Кызыл каттыжышкынында Виктор Русман болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Орукка транспорттуң озал-ондакка таваржырын болдурбазы-биле чамдык ажылдарны база чоруткан. «Сельхозтехниканың» ажылдакчыларының буруузу-биле орукка болган озал-ондак 1976 чылга деңнээрге, 9 санга кызырылган.

Ап турар хемчеглер турза-даа, автотранспорттуң ажылы шыңгыы дүвүрээзинни болдуруп турар. Автомашиналарның чылыг оран-сава-биле хандыртынганы чүгле 30,8 хуу, техниктиг ажаалда база агар септелге кылыр черлер-биле хандыртынганы 68 хуу болуп турар. Ынчангаш техниктиг ажаалданың болгаш септелгениң планда баш удур көрдүнген системазы чогуур үезинде күүсеттинмейн, оон-биле холбаштыр хей-хей машиналар эрте-ле элеп, үрелип турар.

Үстүнде айыттынган бүгү четпестерни чайладыр, автотранспорттуң ажыглалын экижидер төлээде, «Трансельхозтехниканың» автобазалары боттуг хемчеглерни алыры негеттинип турар.

И. ОЛДЫРЕВ,
республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынының септелге эргелелиниң начальниги.

ДЕПУТАТТЫҢ БРИГАДАЗЫ

«Чодураа» совхозтуң хойжузу, улус депутаттарының Тес-Хем район Совединиң депутады Чикей Намчакович Соян удурткан хойжу бригаданың ажыл-ижи мактадыг. Бригаданың ажыл-ишчилериниң бо чылдың кыжынга кайы хире белеткенгениниң болгаш кыштаглаашкынның кандыг байдалдыг эрттирип турарының дугайын маңаа бижикседим.

Бригаданың төвү Сарыг-Сиген деп черде турар. Бригаданың кызыл-булуңун үениң негелдезинге дүүштүр шимээдерээн. Хойжулар булуңун мында таарыштыр кылган. Кызыл-булуңнуң бир талазы хана солунну аскан, мында совхозтуң-даа, бригаданың-даа ажыл-ижин, амыдырал-чурттаалгазын бүгү талалыг чырыдып көргүскен. Бригаданың 1978 чылда алган социалистиг хүлээлгелерин бижээш, көскү кылдыр аскан.

Бо чылдың кыштаглаашкынынга ук бригада бүгү талазы-биле хыдамчалыг белеткенген. Бригаданың хойжуларының бо кыштап малды хүр, менди ажырып турары-даа ында. Хойжу бүрүзү кышкы үеде совхозунуң малының продуктулуун бедидер, оон чаш төлүн чидириг чок, онча-менди камгалап алыр сорулга-биле кыштаглаашкынга белеткел ажылдарын эки чорудуп, мал кажааларын чогумчалыг септеп, малга четчир чемни белеткеп алган. Ынчангаш амгы үеде коданнарда могаап сиген, дус-кужур, немелде чемнер, сула, витаминниг сиген далганы четчир. Малды чылыг суг-биле суттарып турар. Бригаданың коданнарынга барган, кыштаглаашкынны организастап эрттирер дээш хойжу, сакманщик бүрүзүнүң эрес-кежээ, амыр-дыш чок, шудургу ажылдап турарын көрүп болур.

Кыштаглаашкын, хой оолдаашкыны бригаданың хойжу коданнарында организастыг чорун турар. Бригаданың мурнакчы ишчилериниң бирээзи Миндиң Шулуувуң коданы. Хойжунуң кыштаанда байдал эки, хойдан-на хураган дээш ажыл-иш хайныккан. Коданда төрүүр хойнуң саны 370. Оларның ам 30-н оолдаар, өске эртканы оолдапкан. Малдың чаш төлү онча-менди доругуп турар. Хойжунуң бузуредлиг сакманщиктери малдың чаш төлүн онча-менди доруктуруп, чидириг чок ажаап турар. Хойжунуң коданында мал кажааларының санитарлыг байдалы эки, иштиг чылыг. Ынчангаш малдың чаш төлүнүң ниити байдалы мында эки. Мал чеми кыштагда четчир, ынчангаш хойжунуң-даа, оон дузалакчыларының-даа сеткил-сагыжы сергек.

Бригаданың хойжулары бо чылдың социалистиг хүлээлгелерин алгылаан, оон күүселдезин дээш шудургу ажылдап турар. Тус-тус хойжулар аразында социалистиг чарыштыг боол турары эки. Оон түңнелин он хонуктап үндүрүп, тиилекчилерни тодарадып, оларны шаңнап-мактап турары чаңчыл болган. Бо чорук хойжуларның ажылга хей-аъдын кодурүп, улам эки ажылдаарынга идиг берип турар. Өөрүндеп хожудап турарларны дүрген тодарадып, оларга дузалап турар. Бригадада аныяк хойжулар база бар. Хоочуннар—оларның дагдыныкчылары. Аныяктар С. Удумбора, К. Очур-оол, А. Яндак олар хоочун хойжулар Б. Оюн, А. Сүлдүм олардан дудак чок ажылдап турарлар.

Зоовете өредилге мында эки чорун турар. Хойжу бүрүзү өөредилгеде хаара туттунган. Совхозтуң мал эмчизи Б. Чайбар бригаданың коданнарынга үргүлчү чедип, ветеринар ажылды багай эвес чорудул турар.

Депутат хойжу Ч. Сояның бригадазында бо хүннерге чедир 1300 ажыг хой оолдаан. Оларның чаш төлү менди. Бригаданың кежээгүннери бо хүннерде малдың чаш төлүн чидириг чок камгалап алыр дээш бот-харысалгазын бедидип, амыр-дыш дивейн, шудургу ажылдап турарлар.

Эрзин, Тес-Хем районнарның карак четпес делгемнеринче харап чыдар Хайыраканның бээр ийинде совхозтуң ирт кадарчызы Хунай-оол Кара-Салдың сүрүү диккен кажык ышкаш, бөлдүнчү берген оъттап чоруур. Оон коданында 600 баш мал бар. Коданда мал онча-менди. Х. Кара-Сал ниитиниң малын чидирбес, күш-деңгилгезин кошкатпас дээш бо кышка эки белеткенген. Малдың кададын таарыштырарынче чугула кичээнгейни салган. Ынчангаш малчыннарның коданында хой хүр кыш ажып турар. Дуржулгалыг малчын дараазында социалистиг хүлээлгелерни алган: 20 тонна сигенни, 15 тонна өдекти белеткээр.

Бир баш ирттиң ортумак деңзизин 46 кг чедирер, бир баштан-на 3 кг дүктү алыр. Бо хүннерде Х. Кара-Сал алган социалистиг хүлээлгезин күүседир дээш кызымак ажылдап турар.

«Чодураа» совхозтуң депутат Ч. Соянга удурткан хойжу бригадазының ажыл-ишчилери күрүнениң малын кыштап хүр ажырар дээш шак мынчаар ажылдап, чурттап турарлар. Олар бар арга-курлавырларын санап көргеш, дараазында социалистиг хүлээлгелерни бригаданың хуралынга алган. Төрүүр 100 баш хойдан 90 хураганы, бир хойдан 2 кг дүктү алыр. Сорулгалар тодаргай. Оон күүселдезин бригаданың хойжуларының ажыл-ижинден билдинер.

М. ТИРЧИН.
Тес-Хем район.

Хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орден-биле болгаш «Иениң медалы» медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Төнчүзү. Эгези № 54 «Шында»).

БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДАН

Тос уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

Сенденмаа Күжүгетовна **Ооржак**—«Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Александра Кунгаавна **Хомушку**—райпо ажылчыны.

Чеди уругларны божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Чечекмаа Салчаковна **Авыр-оол**—«Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Валентина Хертековна **Орус-Сарыг**—«Тээли» совхозтуң ажылчыны.

Надежда Хомушкуевна **Чюдюк**—улус депутаттарының район Совединиң күүскомунуң ажылдакчызы.

Беш уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Дарья Иргитовна **Алдын-оол**—райпо ажылчыны.

Кара-кыс Хомушкуевна **Лопсан**—райпо ажылчыны.

Апыыс Хертековна **Салчак**—Бай-Тал суурда медпункт эргелекчизи.

Вера Сарыгларовна **Салчак**—Тээли суурда уруглар садының кижизидикчизи.

Шимик Иргутовна **Серен-Чимит**—район эмнелгезиниң эмчи сестразы.

Чечек Сендиевна **Хертек**—«Тээли» совхозтуң ажылчыны.

ӨВҮР РАЙОНДАН

Сес уругларны божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

Елизавета Манчаавна **Тюлюш**—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругларны божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле

Дадар Седиповна **Донгак**—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругларны божаан болгаш кижизиткен иени «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле

Вера Сандаковна **Дамдын-оол**—«Коммунизмче орук» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругларны божаан болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле

Досумаа Васильевна **Бүрбү**—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Торуймаа Тюлюшевна **Чымбалак**—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕНДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай. 1978 чылдың февраль 28.

ОРБИТАДА НАЙЫРАЛДЫҢ МЕНДИЛЕЖИИШКИНИ

Космостуң каттышкан экипажының парлалга конференциязы

МОСКВА. СЭТА-ның болгаш ЧТК-ның корреспондентилери Н. Железновтуң болгаш В. Сухының Ужудуушкун башкарар төптен дамчытканы болза:

Орбитаның эртем-шинчилел комплекизиниң иштинде каттышкан экипаж үш хонук дургузунда ажылдап келген. Космонавтылар эртем шенелделерин кылып эгелей берген. Март 5-те ажыл кидин түлүк турда, Ужудуушкун башкарар төптө турар социалистиг чурттарның журналистериниң парлалга конференциязынга оларны чалаан. Эң найыралдыг дөрт космонавтылар телевизорнуң улуг экранынга көстүп келгеннер.

СЭТА-ның, «Руде право» деп чехословак солунунуң болгаш болгар «Работническо дело» солунунуң корреспондентилериниң баштайгы айтырыы мындыг болган:

— Космоста эң баштайгы интернационалдыг коллектив. Кандыг ажылдап чор силер, өңнүктер?

Ю. Романенко:— Бис хөй хемчээлдиг шенелделерни, оон иштинде ССРЭ-ниң болгаш Чехословакияның эртемденнериниң катай белеткеп кылган шенелделерин күүседип турар бис. Бистерниң шуптувустуң кадыкшылы байдалывыс эки, соруктуг ажылдап, найыралдыг чурттап чор бис. Тайбың сорулгаларга космос делгемин кады шинчилээриниң чаа үе-чадазының улуг чугулазын билип тура, «Интеркосмос» программазының баштайгы башкарылгалыг ужудуушкунун чедиишкиннig күүседиринге боттарывыстың бүгү күжүвүстү болгаш билиивисти үндүрер бис. Ол күзелди күүседиринге бистиң күрүнелеривистиң удуртукчуларының орбитаже чоруткан байыр чедириишкини сорук киирген.

Г. Гречко:— Бистиң өңнүктеривис «Зениттерниң» станцияның иштинге чедип келген баштайгы минуталарындан эгелеп бистиң эш хуу найыралчы хамаарылгаларывыс-биле быжыглаттынган, чогаадыкчы кады ажылдажылганың байдалы тургустунган. Космос орбитазынга кады ажыл болза ССРЭ биле Чехословакияның улустарының аразында найыралдың ханы утказыг уламчылаашкыны болган.

Улус ажыл-агыйының практиктиг хереглелдеринге орбитаның «Салют-6» станциязынга ажыл кандыг ужур-дузалыг болурул деп, Братиславаның «Правда», венгр «Непсабадшаг», моол «Үнен», «Пренса Латина» деп куба агентилелдиң корреспондентилери сонуургааннар.

А. Губарев:— Каттышкан экипажтың ажылының программазында астрофизиктиг, медицина-биологтуг болгаш техниктиг шенелделерниң улуг хемчээли көрдүнген. Силерниң-биле чугаалажып турар бо минуталарның үезинде «Морава» деп шенелде кидин түлүк чоруп турар. Оон түңнелдери космос технологиязынга чаа билиглерни киирер дээрзинге ынанып турар бис. Чер кырын, океаннарны, меңгилерниң шимчээшкинин бистиң хайгаарап чорааныбыс улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының тускай эртемниглеринге база ажыктыг болур боор деп бодап турар бис.

ЧТК-ның, чехословак болгаш венгр радиозунуң корреспондентилериниң шинчилекчи-космонавт Владимир Ремекке айтырыы:

— Бодуңарның Төрээн чуртуңарны космостан кандыг кылдыр көрдүңер? Черниң чурттакчыларынга орбитадан чүнү күзээр силер?

В. Ремек:— Ужудуп үнген соонда дөрткү долганыышкын үезинде бодумнуң чуртумну эң баштай көрген мен, ону тудуштуруушкун үезинде база көрген мен, ынчалза-даа ынчан мен ажылдап турган мен. Март дөртте мээң өөрүм мээң хүлээлгелеримниң чамдызын үлежип алганнар, ынчангаш мен адактың соонда Черже кичээнгейлиг көөр аргалыг болган мен. Оон овур-хевири мени өөрткен. Чер кырында бичии булуттар бар болган, ынчалза-даа мен Праганың, Братиславаның болгаш өске-даа хоорайларның кежээки оттарын көрүп каан мен. Ол хүн суббота болган болгаш мээң чаңгыс чер-чурттугларымның канчаар дыштанып, мени-даа сактып турарын мен бодап чораан мен. Бистиң кончуг чараш планетавыстың чурттакчыларынга олар шуптузу тайбың чурттап чорууруn, бо хүннерде космос орбитазында бисте тургустунган сырый кады ажылдажылга ышкаш ындыг кады ажылдажылгага чурттаарын күзеп тур мен.

— Социалистиг өске чурттардан келир үениң космонавтыларынга орбитадан чүнү күзээр силер?— деп, польша «Трибуна люду», болгар «Отечествен фронт» болгаш «Комсомольская правда» солуннарның корреспондентилери айтырганнар.

В. Ремек:— Черге бис шуптувус кончуг найыралдажы берген бис. Польшадан болгаш ГДР-ден келген эштер-биле чыл дургузунда ужудуушкунга кады белеткенип келген бис. Мен оларның шуптузунга «космосчу» быжыг кадыкшылды, удавас келир үеде чедиишкиннiг ужудуушкунну күзээр мен.

«Союз-28»-тиң экипажындан олар боттарынга чүнү ап алгаш чорааның болгаш кады ужудуушкун үезинде баштайгы хүннерде оларның эң-не сонуургаан чүүлдери кандыг болганыл дээрзин совет болгаш чехословак телевидениениң корреспондентилери сонуургааннар.

А. Губарев:—Бис мында ажылдаары-биле ужуп келген бис, ынчангаш бистиң кол чүъгүвүс эртем шенелделерин кылырынга херек аппаратура болгаш материалдар болган. Бистиң космоска үр чурттакчыларывыс Ю. Романенкога болгаш Г. Гречкога өөрүшкүлүг хөй почтаны—төрелдеринден болгаш чоок кижилеринден чагааларны, солуннарны чедирип келген бис. Оларга ВЛКСМ-ниң XVIII съездизиниң делегаттарының шыызылгазын тудускан бис.

В. Ремек:—Космосче бир дугаар ужуп үнген кижиге эң-не сонуургаанчыг чүүлдү адаары берге. Старт, деңзи чок байдалды эң баштай миннип көөрү, төрээн Черже орбитадан баштайгы көрүүшкүн дээрге мээң кажан-даа боттаны бээр деп бодап чорбааным болгаш ам кажан-даа катаптавас чаңгыс болуушкун болган.

Космонавтылар Ю. Романенко болгаш Г. Гречко оларга «Правда» солунунуң корреспондентизиниң айтырыы:

— Силерге чаагай ажылды болгаш Черже менди-чаагай ээп келириңерни күзээн хөй санныг чагаалар бистиң редакциявыста кээп турар. Ол чагааларның авторларынга чүнү күзээр силер?

Ю. Романенко:—Таныш болгаш танывазывыс эргим өңнүктер. Силерниң байыр чедириишкиннериңерниң чылыы болгаш чүректиң ханызындан боop турары космос-орбитазынга бисти чылыктырып чоруур болгаш бисти төрээн черден, бажыңнарывыстан хоорулчак кылдыр бодатпайн чоруур. Силерге кадыкшылды, аас-кежиктиг часты, ажылга чедиишкиннерни күзедивис.

Парлалга конференциязы доозулган. Ынчалза-даа радиохарылзаазының сеанзының үези ам-даа артып калган.

— Станцияның иштинде бистиң кайгамчыктыг ужудуушкунувусту көргүзүп турар хөй санныг тураскаалдыг чүүлдер бар. Ю. Романенко телекамераны тудуп алган, а Г. Гречко болгаш В. Ремек ол чүүлдерни журналистерге көргүстү.

Космос дружиназының олурган столунуң кырында ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң күрүне туктары, эштер Л. Брежневтиң болгаш Г. Гусактың портреттери бар.

Космонавтылар тураскаал медальдарны болгаш вымпелдерни ужудуушкунга ап алганнар. Оларның аразында делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы Клемент Готвальдының чуруун көргүскен медаль, Чехословакияның Эртемнер академиязының бирги президентизи болгаш чехословак-совет найырал ниитилелиниң баштайгы даргазы Зденек Неедланың медалы, Юлиус Фучиктиң медалы бар. Фашистиг дарлалдан Чехословакияны хостаар дээш шиитпирлиг тулчуушкуннар боол турган Дукли артындан алган черни, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында партизаннарның маадырлыг эрес-дидим чоруунга тураскаадып кылган Брянскиниң Өлүм чок чорук тураскаалындан алган довуракты суккан капсулаларны Владимир Ремек көргүскен.

Эфирге болган ол солун ужуражылганың түңнелинде космонавтылар куспактажыпкан болгаш Черниң болгаш космостуң орбиталарынга социалистиг чурттарның улустарының найыралының демдээ кылдыр боттарының холдарын солуй тудушканнар.

ДУРЖУЛГАЛЫГ ИШЧИ

Олча Монгуш 23 чыл дургузунда суттат ажылынга эки ажылдап келген. Ол Улуг-Хем районнуң Кызыл-Даг суурунда чурттап турар. Шалыпчы ишчи чүгле Терезин Аймыырлыгның эвес, харын Барыын-Хемчиктиң суттарылга черлеринге база ажылдап чораан. Ажылдап келген үезиниң дургузунда шалыпчы ажыл-ижи дээш Олча каш удаа шаңнал-мактадды ап келген. Бо хүннерде ол амдаа ук херээнден салдынмаан, бригадирлеп турар. Оон удурткан коллективи амгы үеде бугалар септээр даш белеткеп, чыып эгелээн.

Ч. ТОВАРИШТАП.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

БЕЛГРАД УЖУРАЖЫЫШКЫНЫНДА

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң беш ай мурнунда Белградка эгелээн ужуражыышкыны дооступ турар. Хельсинкиге 35 чурттуң күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының ат салганы Түңнел актының негелделери амыдыралда канчаар күүсеттинип турарының болгаш дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынын ханыладыр төлээде, келир үеде чүнү кылза чогуурунун дугайында тодаргай болгаш ажыктыг чугаалажылга ол ужуражыышкынның баштайгы үе-чадазында болган. Европа диңке кады ажылдажылганы быжыглаарынче болгаш калбартырынче Финляндияның найысылалынга хүлээп алдынган угланыышкынны үргүлчүлээриниң идепкейлиг талалакчылары ужуражыышкынның мурнуай эгезинден турала ССРЭ-ниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның төлээлекчилери болган. Чепсегленииишкинни эндере бүдүрерин кызыгаарлаарынче, Европа чурттарының аразынга экономиктиг, культурлуг болгаш өске-даа харылзааларны быжыглаарынче угланган дыка хөй тодаргай саналдарны олар киирген.

Ынчалза-даа социалистиг дем каттыштырылга күрүнелеринин дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының удурланыкчыларының сагыш-сеткилинге илергей-ле таарышпас ол боттуг шугуму АКШ-тың болгаш оон эвилелчилериниң удурланыкчы күштүг хөделиишкининге таварышкан. Белград шуулганының ажылынга олар оон баштайгы хүннеринден эгелээш-ле эвээш эвес моондактарны тургузуп келгеннер. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруун кошкадырыбиле холбаалыг чаңгыс-даа саналды киирбээн Каттышкан Штаттар политика болгаш шериг талазы-биле дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынче, деп эргелиг болгаш кайы-кайызынга ажыктыг кады ажылдажылганы калбартырынче угланган бүгү-ле кол саналдарны бар-ла шаа-биле ойп каапкан.

Европа улустарының үнделезин эрге-ажыктарынга таарышкан хемчеглерге шуут-ла удурланып туруп бээрининилергей-ле ажык чогун билгеш, Вашингтоннуң төлээлекчилери кол ийи угланыышкынга ойп каалтарының кажарлаашкынын кылган. Олар бир талазында, Түңнел актыга ат салган бүгү кижилерниң эрге-ажыктарының ыяк көрдүнген балансызы болур ол документиниң алыс утказын әде көөрүнүң оралдажыышкыннарын кылганнар. А өске талазында, кижиниң эргезин «канчаар сагыза чогуурунга» социалистиг чурттарны өөредирин оралдажып, ол чурттарже «психологтуг халдаашкыннар» кылырының тактиказын ажыглааннар. Боттарының аал-чуртунда (хамаатыэргелер дээш демиселчилерни өлүрүп шаажылаарынга чедир) кижиниң эргелерин дерзии ёзу-биле үреп турар болгаш делегейде бүгү-ле дерзиилекчи ёзу-чурумнарны шуптузун деткип турар ындыг кижилерниң көдүрүп үндүргени ол нүгүлчү кампанияның аажок айыылдыы АКШ-тың эң чоок коштанчыларының безин таарзынмас чоруун хайныктырган. «Кижиниң эргелериниң» дугайында америк төлээлекчилер Белградта чулчуруп турда, Пентагон кижилерниң эң кол эргезин—чурттаар эргезин айыыл адаанга тургуспушаан, нейтроннуг боо-чепсекти бүдүреринге болгаш Барыын Европага сайгара тургузарынга белеткенип турар.

Ынчалза-даа ол чорук кижиниң эргелериниң ол чагдыныкчы «камгалакчыларын» бичии-даа эпчоксундурбайн турар. Олар илергей-ле демагогияга алзып турарлар. Америк болгаш барыын талакы өске-даа шивишкин албан черлери-биле холбаалыг болгаш оларның айтыышкыннарын күүседип турар саттыныкчы каш борбак улчумалдарның Совет Эвилелинге болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарынга хостуг хөделип шыдаар шинек чок болганы оларны аажок кылыктандырып турар.

Белград ужуражыышкынының түңнел документини ажылдап кылырының дугайында чугаа чоруп турган амгы сөөлгү үе-чадазы база ындыгнарын байдалга эрткен. Хөй санныг бергелер туржажок, адак соонда келгеш, социалистиг, нейтралдыг болгаш барыын талакы делегацияларның төлээлекчилериниң аразынга консультациялар чоруп турарының үезинде ындыг документиниң төлевилели белеткеттинген. Нити-европа чөвүлел хуралының Түңнел актызының бүгү негелделерин моон соңгаар-даа күүседир деп киржикчи чурттарның чазактарының шиитпирлиг чоруу ол документиде илергейлеттинген. Белград ужуражыышкыны шинчилиг даараазының ужуражыышкыны 1980 чылдың ноябрь 11-де Мадридке эгелээрин көрүп турар. Түңнел документиниң төлевилели дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының херээн уламчылаарынче болгаш 1975 чылда Хельсинкиге эгелээн кады ажылдажылганы калбартырынче угланган.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

(СЭТА).

БАШТАЙГЫ ЧЕХОСЛОВАК КОСМОНАВТЫНЫҢ ТӨРЭЭН ЧУРТУНДА

ПРАГА. (СЭТА-ның корр.). Эртен дан бажында Зловеьниң шүүргедекчи ужар чүүл полугунуң дайынчылары дайынчы расписаниениң дугайында, ЧССР-ниң күрүне кызыгаарын камгалаар, кичээлдер чорудар дугайында дужаалды дыңнаары-биле чыскаалыпкан турганнар. Полк доктаамал дайынчы ээлчегде туруп турар. Бо удаада дайынчы байдалга үшкү эскадрилья белен турган.

— Дүүн Байконур космодромдан «Союз-28» корабльге совет космонавт Алексей Губарев-биле кады бистиң полугувустуң кижизиткени, баштайгы чехословак космонавт Владимир Ремектиң космосче ужудуушкуну-биле силерге байыр чедирип тур мен, эштер!—деп, чыскаал мурнунга полк командириниң оралакчызы, подполковник Франтишек Шиногл байырлыы-биле чугаалаан.

«Суладаңар» деп команданың соонда В. Ремектиң кады өөренип, албан эрттирип, бодунуң Төрээн чуртунуң тайбың күш-ажылын камгалажып турган эштери бисти долганып келгеннер.

Офицерлер Мирослав Мартенек, Зденек Иерсон, Иржи Труничка, Владислав Зика болгаш өскелер-даа Владимирниң дугайын, кады албан эрттирип турган чылдарының дугайын, боттарының полугунуң дугайын улуг өөрүшкү-биле чугаалааннар.

Зволен полугунуң кижизиткени, бистиң эживистиң бистиң бичии чуртувусту улуг космоска төлээлеп турарынга кызыгаар чок өөрүп турар бис. 1944 чылдың майда ССРЭ-ниң девискээринге тургускан бистиң шериг кезээвистиң дайынчы чаңчылдарын ол уламчылап турар деп, подполковник Ф. Шиногл чугаалаан.

Полк совет ужудукчулар-биле кады немец-фашистерге удур демисежип, бодунуң дайынчы оруун Прагага доскан. 1945 чылдың май 14-те чехословак улус армиязының баштайгы ужудукчуларын Праганың чурттакчылары улуг өөрүшкү-биле уткуп алганнар.

Полктуң төөгүзү совет авиация-биле тудуш харылзаалыг. Дайын үезинде ол «Лавочкиннерге» ужуп турган, а дайын соолунде чехословак улус армиязындан эң-не баштай реактивтиг дайынчы совет техниканы алган. А ам Владимир Ремек эң-не баштай космос техниказын шиңгээдип алганы ол-дур.

Полктуң коммунистери болгаш бүгү дайынчылары биске, чехословак ужудукчуларга бүзүрел дээш, совет космос кораблинге баштайгы ужудуушкун кылган даштыкы хамаатыкижи бистиң республикавыстың хамаатызы Владимир Ремек болган дээш СЭКП-ге, оон ленинчи Төп Комитединге, Совет чазакка ханызы-биле өөрүп четтиргенин илередип турар деп, майор Зика чугаалаан. Ол болза бистиң улузувустуң байырлалынга—ЧКП-ниң удуртулгазы-биле реакцияның күштерин февральда тиилээниниң 30 чылынга улуг белек болур. Ол тиилелге бистиң чуртувуска социализмче орукту ажыткан болгаш бистиң чуртувусту космостуң бедиктеринге чедир көдүрген—деп, ол уламчылаан.

В. Ремек Ческе-Будеевице хоорайга төрүттүнген. Ол хоорайда оон авазы болгаш хереэжен дуңмалары чурттап турар.

...Бистиң бодап чорааныңыс ышкаш, Тудугжулар кудумчузу бистиң Черемушкивис ышкаш мырыңай чаа кудумчу болган. Ында база-ла ындыг улуг бажыңнар бар.

В. Ремектиң иези Бланка Ремкова бисти дүвүрээн байдалдыг, карактарында өөрээнинден чаштарлыг уткуп алды. Баштай чугаа хөнүведи. «Мээң Володям космоста деп бодал-биле чаңчыгып чадаштым. Мен ол дээш өөрүүр-даа, коргар-даа-дыр мен»— деп, ол чугаалады. Оон соонда ооҗургай бергеш, оглунуң өөредилгезиниң, сонуургап чораан чүүлдериниң дугайын чугаалады.

— Володяның ачазы шериг кижи, ынчангаш бис үргүлчү бир черден өске черже көжер чораан бис. Оон ужурунда ол аңгы-аңгы школаларга өөренип чораан.

— Ол меңээ сагыш човаашкынын болдурган бе? Мээң ийи уругларым — Питка болгаш Даниэла ышкаш, бичии уруг бүрүзү ышкаш, сагыш човаашкынын болдуруп чораан болбайн канчаар. Ынчалза-даа олар меңээ өөрүнчүг ышкаш сагындырар. Мээң уругларым эки. Питка ам башкы. Даниэла заводта программакчы боол ажылдап, кежээки техникумда өөренип турар—деп, сеткил ханыышкыны-биле ол чугаалады.

Володя школага, шериг училищезинге, академияга чүгле эки болгаш кончуг эки өөренип чораан. Ол 6—8 класстарга өөренип турда, бис аңаа силерниң «Юный техник» болгаш «Огонёк» деп журналдарыларны чагыдып берген бис.

Школаны доскаш, авиацияга баар мен дээрге, мен удур турган мен. Ынчалза-даа ол чедирленир арга чок турган болгаш мен чөпшээрежипкен мен. Ачазы база авиацияда албан эрттирип турар. Ынчан бис бистиң Володявыс космонавт болу бээр, баштайгы чехословак космонавт болу бээр деп безин бодавайн чораан бис!

Москваже ол хөй катап чоруп турган. Аңаа ол дөрт чыл дургузунда Ю. А. Гагарин аттыг шериг-агаар академиязынга өөренип турган болгаш орус дылды эки өөренип алган.

Бистиң беседавысты телефон даажы үзе кирди. Космонавтының иезинге оон оглунуң дайынчы өөрү байыр чедиргеннер. Оон соонда эжик соктады. Кожалары байыр чедирип четкилеп келди. Беседаны уламчылаар аргажок апарган.

Байырлаштывыс.

— Мээң оглумга, Чехословакияда биске шуптувуска бүгү кылган чүүлдери дээш совет кижилерге, бүгү совет улуска улуу-биле өөрүп четтирдим. Ону чүгле мен эвес, бистиң партиявыс база кижизиткен. Бис Владимир-биле чаңгыс партияның ЧКП-ниң кежигүннери болгай бис. Аңаа көргүскен бедик бүзүрелди бадыткаар дээрзинге бүзүрээр мен—деп, сөөлүнде байырлажып тура Бланка Ремкова чугаалады.

Л. ЛАТЫШЕВ.

ПЛЕВЕНГЕ БАЙЫРЛАЛ

ПЛЕВЕН. (СЭТА). Осман дарлалдан чуртту хостааныныи 100 чыл болганын байырлап эрттирип турарынга киржири-биле Болгарияда чеде берген, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецовка баштаткан ССРЭ-ниң делегациязын маадырлыг хоорай Плевенниң чурттакчылары хүндүлүг аалчылар кылдыр хүлээп алганнар.

ССРЭ-ден келген аалчылар Плевен чоогунга тулчуушкуннарга мөчээн орус дайынчыларның Мавзолейинге чечектер салган болгаш «Плевенская эпопея» деп панорамага чораанпар.

Улустарның найыралы совет орденни Плевенге тывысканынга тураскаатkан хоорайның хөй-ниитизиниң байырлыг хуралы болган.

Хуралга БКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, БУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы С. Тодоров, БКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, БУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы П. Таков, В. В. Кузнецовка баштаткан совет делегация, ССРЭ-ниң БУР-да элчини В. Н. Базовский олурушканнар.

БКП-ниң Плевен округ комитединиң бирги секретары П. Герганов илеткел кылган.

Бодунуң хөй чүс чылдыг төөгүзүнде эң-не чырыткылыг үелериниң бирээзин—осман дарлалдан хосталган хүнүнден бээр 100 чыл болганын болгар улус байырлап турар хүнде хоорайның ажылчы чоннарынга бедик шаңналды—Улустарның найыралы орденин тывысканы онза ужур-утказыг деп ол онзалап демдеглээн.

Оон соонда В. В. Кузнецовка сөс берген.

Хоорайның чурттакчыларынга СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, Болгария Улус Республиканың ийи дакпыр Маадыры эш Леонид Ильич Брежневтиң чүректиң ханызындан байыр чедириишкинин болгаш эң-не чаагай күзээшкинин В. В. Кузнецов дамчыткан.

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даалгазы-биле маадырлыг хоорайга Улустарның найыралы орденни тывсыры-биле ССРЭ-ниң делегациязы улуг өөрүшкү-биле Плевенге чедип келген деп, ол чугаалаан. Осман кулданыкчыларга удур төөгүлүг тиилелгениң 100 чыл болганы-биле холбаштыр бо бедик совет шаңнал болза болгар-совет найыралды хөгжүдеринге болгаш быжыглаарынга Плевенниң киирип келген болгаш киирип турар улуг салыышкынын хүлээп көргени болур.

Болгария Улус Республиказы биле Совет Эвилелиниң аразында хөй талалыг кады ажылдажылганы хөгжүдеринге, аксы дуңмалышкы найыралды быжыглаарынга бистиң партияларывыстың удуртулгазы-биле боттуг болгаш дөрт киржилгени ажылчы чоннарның эң-не калбак массалары киржип турар деп, В. В. Кузнецов медеглээн. Ол болза бистиң найыралывыстың хөй чүс чылдарда мандыырының шынчы магадылалы болур.

Алыш часкаашкыны диңмирееп турда, В. В. Кузнецов Плевен хоорайның тугунга Улустарның найыралы орденни кадап берген.

Хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ның болгаш БКП ТК-ның адрезинге байырлыг телеграммаларны хүлээп алганнар.

КОСМОСКА КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА ДЭЭШ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). Космос делгемин тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле КНО-нуң комитединиң эртем-техниктиг салбыр комитединиң мында доозулган сессиязы делегей ниитилежилгезиниң космосту шинчилээринге болгаш шиңгээдип алырынга делегейниң кады ажылдажылгазын хөгжүдеринче чүткүлдүүн көргүскен. Оон киржикчилери ССРЭ-ниң төлээлекчилериниң космос делгемин шинчилээринге Совет Эвилелиниң чедиишкиннеринге тураскааткан илеткелдерин улуг сонуургал-биле уткааннар.

Эрткен сессия бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарынга космос техниказын ажыглаары-биле холбашкан чугула айтырыгларны, чижээлээрге, космостан Черниң бойдус байлактарын шинчилээриниң айтырыгларын чугаалажып көөрүнге тураскааткан деп, СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседага совет делегацияның удуртукчузу Е. К. Федоров чугаалаан. Делегейниң калбак кады ажылдажылгазының эрге-ажыктарынга Ада-чурт эртеминиң болгаш космос техниказының чедиишкиннерин Совет Эвилели база катап көргүскен.

Түңнел хуралга хөй чурттарның делегациялары ССРЭ-ниң болгаш ЧССР-ниң чазактарын болгаш делегацияларын совет болгаш чехословак космонавтылар составтыг каттышкан экипаж эң-не баштай башкарып чоруур «Союз-28» космос кораблиниң чедиишкиннiг салып үндүргени-биле чүректиң ханызындан байыр чедиргеннер. Ол болуушкун болза социалистиг янзы-бүрү чурттарның төлээлекчилери оон составында кирип турар экипажтарны космосче ужудуп үндүрериң шагда-ла планнап турган шенелдени боттандырып чорутканы болган деп, совет делегацияның удуртукчузу айыткан. Ол болза социалистиг чурттарның янзы-бүрү адырларга кады ажылдажылгазының чаңгысынналчак илерээшкини болган.

В. МАТЯШ.

USSR—AUSTRIA

ССРЭ биле Австрия Республиканың аразында экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылга калбарган. 1955 чылдан бээр совет-австрия барааn саарылгазы 20 ажыг катап улгаткан болгаш амгы үеде 600 миллион хире рубль боол турар. Австрия болза Европада Совет Эвилелиниң садыглажып турар кол оп чурттарының бирээзи болур.

«Лейкам-Мюрцталлер» деп саазын-целлюлоза фабриказында Совет Эвилелинден чедирип келген целлюлозаны агартыр дериг-херекселди (чурукта) эптеп тургускан. Ол бүдүрүлге черниң директорунуң бадыткап турары-биле алырга, олар бүдүрүлгениң сайзыраңгай технологиялыг болгаш амгы үеде эртемниң болгаш техниканың бүгү негелделеринге дүгжүп турар болганда, оларны делегейде эң дээрелерниң санынга киирип болур.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Делегейниң херээженнер хүнү—Март 8-ке уткуштур

ОЛ СТАЛИНГРАД ДЭЭШ ТУЛЧУП ЧОРААН

«Ол пунктуну артиллерия болгаш миномёттар-биле боолап турза-даа, самолёттардан аңаа бомбалар дүжүп турза-даа, ол пунктуну дайзыннар бүзээлей берзе-даа—оларга өлүм-даа кыжанып келир чүве болза, дужаал чокта херээженнер оортан үнмес».

Совет Эвилелиниң Маадыры Василий Чуйков.

Сталинградка төрүттүнген мен. Ынчангаш Совет херээженнер комитединге оон активчилериниң бирээзиниң: «Ол—Сталинград дээш тулчуп турган» деп чугаалаан домаан таварылга боор дыңнап кааш, ол херээжен кижи-биле ужуражырын күзей берген мен. Эмчи сестразы Галина Уткина-биле ынчалдыр танышкан мен.

Ынчалзажок Сталинград тулчуушкунунуң киржикчизи чораан ол кижи интервью бээринден шуут ойталаан: «Дайынга шоолуг кылып каан чүвем бар эвес, бар-даа болза, далайга дамды ышкажыл. Ужудукчу, десантычы, зенитчи, оон туржук танкист, миллион ажыг херээженнер ынчан фронтуларга тулчуп чоруп турган. Оларның аразында Совет Эвилелиниң он-он Маадырлары бар, хөй муң херээженнер орденнер-биле шаңнаткан болгай.

Менде орденнер чок. Маадыр эвес-тир мен, чүгле балыг шарып, эмнеп, балыглаттырганнарны Волганың солагай талакы эриинче кежирип турган кижи-дир мен»—деп ол херээжен кижи чугаалаар болду.

Оон соонда чугаалажып тура-тура, Галина Уткина-биле таныжып алган бис, оон дугайында хөй чүүлдерни-даа билип алган мен. Оон чугаазы мындыг:

ДАЙЫН МУРНУНДА

Чалыы назын үезинде хөглүг, көрүш-шинчилиг, чаагай амыдырал-чуртталгалыг кыс турдум. Дайын мурнунда Дон-да-Ростовка чурттап турдум. Медицина институдунуң дөрткү курузунга өөренип, кезер эмчи болуксап турдум. Менээ дайын мынчалдыр эгелээн. Чайгы каникулум үезинде Литвага шериг албанныг турган ашаамга чеде берген мен. 1941 чылдың июнь 22-де үш шак чээрби минута турда бистиң чурттап турган хоорайжыгажывысты бомбалап эгелээн. Ашаам бажыңынта турбаан. Даап-шимээнден оттуп келиримге: «Дайын» деп мындыг. Орундан тура халып, оглумну чоорганга ораап алгаш, даштыгаа кызыл-бут үне халып келиримге, бажыңывыс көрүп турумда-ла, углуп барып дүшкен. Миннип келиримге арыг иштинде болдум. Аңаа харын бомбалаашкын үезинде корткан аныяк херээжен божуй бээрге, тулугжузу болдум. Оол божуду. Ол божаан кижи оглун холунга туткаш, бомбалар дүжүп турган оруктап...., бистерниң-биле кады чоруп олурган.

Ростовка ээп чанып келген мен. Дораан-на военкоматка бардым. Эмчи сестраларының курузунуң начальниингинге томуйлаттырдым. Бүгү өг-бүлем дайылдажып турган. Ашаам—фронтуда, ачам—ополчениеде. Он чеди харлыг дуңмам уруг, харылзаштырыкчы апарган. Он дөрт харлыг дуңмам оол ийи харны немеп алгаш, база адазы болгаш угбазы дег, фронтуже эки тура-биле чоруткан.

ДАЙЫНЧЫ ДАҢГЫРАК

Шериг кижи апаргаш, госпитальга эмчи сестразы болуп ажылдап, а оон соонда ужар чүүл-десант полугунга шериг албаны эрттирип турдум. Ашаам өлүрткен дугайында 1942 чылдың чайынында дыңнадыг алган мен. Фронтуже чорударын дилеп туруп берген мен. Ынчангаш мени Сталинград чанынче чоруткан.

Чүмү-биле херээженнерден тургустунган зенитчи дивизиялар, ужар чүүл полктары, харылзаа кезектери Сталинград дээш тулчуушкунга киржип турган. Тулчуушкун хоорайның иштинге кирип келген душта, херээженнер трактор болгаш металлургия заводтарының ханаларының чанынга, Мамаев курганга болгаш кудумчуларга тулчуп чоруп турган.

Балыглаттырганнарның амытыны дээш патриотчу херээженнер дидим болгаш маадырлыын көргүскен. Сталинград дээш тулчуушкун эгелээринин мурнунда-ла ол черниң 75 муң херээженнери шериг-медицина белеткелин эрткен. Аар-берге тулчуушкуннар эгелей бергенде, Сталинград госпитальдарынга чүс-чүс дружинник кыстар болгаш эмчи сестралары балыглаттырганнарны ажаап, хайгаарап турган. Боо-чепсектиң бүгү-ле хевирлеринден соксаал чок боолап турда-ла, эмчилер болгаш сестралар балыглаттырганнарны дүн дургузунда үш муң кижи чедир Волганың солагай талакы эриинче кежирип турган.

Дайынчы даңгыракты Сталинградка алган мен. Волганың оң талакы эриинде кыска дилиндек черден чарылбайн турганывысты утпаан мен. Дайынчылар: «Волганың ол чарыынче аткаарлаар черивис чок» деп чугаалап турган. Харлыг-дувулуг соок кышта, шуурган дег боолаашкыннар болуп турда-ла, балыглаттырганнарга эргежок чугула дузаны чедирип, оларны үрегдеттирген чер бажыңнардан болгаш оңгулардан алгылааш, тылче чорудуп турган бис.

Менээ Сталинград тулчуушкуну—ол дээрге чоннуң чүгле эрес-маадырлыг чоруу эвес, харын база мээн хүн бүрү үргүлчү көрүп, шарып-ла, шарып турганым аажок улуг балыглыр. Балыглаттырган дайынчыларны кежүп чоруп турган үелеримде оорганче, бажымче, хөрээмче, холумче... он бир удаа балыглаттырган мен. Аар кемдээн мен. Мени Волганың дуу чарыында госпитальче чорудупкан...

Дөрт чыл дургузунда орундан турбаан мен, бажыңның ак дээвири, эмнелгениң палаталары мээн «дээрим» апарган. «Кылаштап турар апаар силер, ынчалза-даа оорга сөөктериң кемдээн ужурунда дорт, хөйү сынныг кылаштаары берге боор» деп эмчилер менээ чугаалап турдулар.

Балыгларымны шараан биинтилерни ора тырткылап, аарышкылыынга шыдашпайн, диштерим шаккыгайнып турган. Ынчалза-даа эгиннеримни хериилдирип, спорт кылып, бүгү-ле тура-соруумну мөөңнеп, шимчээрин кызыдып турдум. Ынчангаш көдүрлүп келген болгаш кылаштап турар апарган мен. Ынчалза-даа он чыл болгаш база дагын чыдыпкан мен—башта балыг болгаш аар кемдээшкин чүге аңаа салыр ийик. Ажылдаардан туржук, мээң номчуурумну, бижиириимни, кинофильмнер көөрүмнү хоругдап каапкан. Чүгле аргыырын чөпшээрээн.

Ынчангаш чараштыр аргыырының курстарынга башкылай берген мен. Янзы-бүрү профессияларның херээженнерин—эмчи сестраларын болгаш инженерлерни, эмчилерни болгаш архитекторларны ол уран мергежилге—аргылгага өөредип тур мен. Мээң холдарымда чүгле аргыырының херекселдери эвес, харын мени амыдырал-биле быжыг тудуштур холбаштырган удазын база бар.

Наталья МИХАЙЛОВА,
ПМА-ның корреспондентизи.

Чөөн-Хемчиктиң культура амыдыралындан

БИСТИҢ АЖЫЛЫВЫС

Культура бажыңнары чоннуң коммунистиг кижизидилгезинге, эртем-билиг деңнелин бедидеринге, культурлуг дыштанылгазын организастаарынга улуг рольду ойнап турар. Культура албан черлериниң четкизи калбарып турар. Бо талазы-биле ажылдарны улам шапкынчыдары СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Кодээниң ажылчыларының культура хандырылгазын улам ыңай экижидер хемчеглер дугайында» доктаалында көрдүнген. Бистиң «Большевик» совхозка чаа кодээ Культура бажыңы ажыглалга киргенден бээр улуг үр болбаан.

Культура одаанга чон кежээнин-не үзүктел чок кээп, сонуургаан номнарын библиотекага номчуп, Культура бажыңында болуп эртип турар янзы-бүрү хемчеглерниң киржикчилери боор турар.

Чоокта чаа клуб чөвүлели совхозтуң дирекциязы, партия, ажылчын, комсомол комитеттери болгаш кодээ Совет-биле аныяктарны мал ажылынче хаара тударының кежээзин организастап эрттиргени солун болган. Ук кежээге мал ажылының хоочуннары, мурнакчылар болгаш кадарчылап ажылдаар дээн аныяктар сөс ап чүве чугаалап, чыылганнарның кичээнгейин хаара тутканнар. Кежээниң киржикчилеринге «Борбак-Арыг» агиткультбригада солун программалыг концертти бараалгатканнар.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның социалистиг чарышты калбартыр дугайында Чагаазын «Борбак-Арыг» агитбригадазы малчыннарга таныштырып, солун программалыг концерти-биле каш удаа аалдааннар. «Борбак-Арыгның» доктаамал киржикчилери — эрткен чылын болуп эрткен районнуң культура албан черлериниң эстрада оркестрлериниң көрүлдезинге бирги черни алган аныяктар. Оларга Николай Кара-Сал, Сергей Чозар-оол, Сергей Сарыглар, Иван Монгуш хамааржыр. Агитбригада Хайыракан, Ийме, Бажың-Алаак, Чыраа-Бажы, Алдан-Маадыр, Бора-Тайга, Чыргакының ажыл-ишчилеринге база аалдап чорааннар.

Культура бажыңынга хөгжүм херекселдерин, өске-даа херек материалдарны четчири-биле садып берип турар. Кодээ Культура бажыңының директору Анатолий Монгуш ажылды эки организастап турар. Ол аңаа ажылдаа-ла он чыл ажып турар. Арга-дуржулгалыг культура ажылдакчызы чоннуң хүндүткелин кызымак күш-ажылы-биле чаалап алган. Эрткен юбилейлиг чылда А. Монгуш эки ажылы дээш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан. Эстрада оркестрлериниң бо айда эртер көрүлдезинге белеткел шудургу чоруп турар.

Шеминиң Культура бажыңы районнуң эки ажылдыг культура одагларының бирээзи. Ук коллективтиң ажыл-херектери моон соңгаар-даа улам эки болуруңга бүзүрел улуг.

А. ХОВАЛЫГ.

ХАЛАС ПУТЁВКАЛАР-БИЛЕ

«Сүт-Хөл» совхозтуң агитквартираларының Ленинчи комсомолдуң 60 чыл оюнга тураскаатткан урап чүүд фестивалы болуп эрткен. Ук фестивальга агитквартираларның чурттакчылары киришкеннер. Оларның аразында школачылар, ада-иелер, пенсионерлер бар. Сүт-Аксы суурнуң 12 агитквартиралары фестивальга маргылдажып, 250 бот-тывынгыр артистерни хаара туткан. Ийи хүн иштинде уламчылаан агитквартиралар фестивалынга «Меңги» агитквартираның бот-тывынгыр артистери бирги черни төлептиг-биле чаалап алгаш, Шушенское сууржэ аян-чорук кылыр халас путёвка-биле шаңнаткан. Ийиги черни «Өтүгаш» агитквартиразы чаалап ап, Абакан хоорайже экскурсиялаар халас путёвка-биле шаңнаткан.

Үшкү, дөрткү черни алган агитквартираларга хүндүлел бижиктер болгаш өртектиг бараанарны тывыскан.

Агитквартираларның болуп эрткен фестивалынга оларның чурттакчылары бо чылын идепкейлиг, эки белеткелдиг киришкенин жюри кежигүннери демдеглээннер. Концерт программалары хаңы уткалыг, солун, көрүштүг номерлер-биле байлак болган.

О. БОРАШ.

Аныяк кижи бүрүзүнге — ортумак эртем

ДОЛУ ХААРА ТУДАР

Аныяктарның бүгү-ниити ортумак өөредилгезин бүрүн боттандырарынга кежээки школаларның ролю кончуг улуг. Бистиң Тээли суурда кежээки школа 1960 чылдан бээр доктаамал ажылдап турар. Ону хөй санныг аныяк өскен доозуп үнген. Эрткен өөредилге чылында 99 кижи он бир классты, 44 кижи сески классты доозкан.

Бо өөредилге чылында Тээлиниң кежээки школазында тус-тус суурлар-биле кады 400 кижи өөренип турар. Аныяктарның бүгү-ниити ортумак өөредилгезин боттандырар талазы-биле ажылды Шуй кодээ Соведи (күүском даргазы Доңгак Мижит-оол) өске черлерден дээре организастаан. Бо кодээ Совет ортумак эртем чедип албаан аныяктарның учёдун бригада, ферма аайы-биле тургузуп, малчыннарга үргүлчү чедип, аныяктарның өөредилгезин политөөредилге-биле деңге чорудуп турар. Ылаңгыя «Мурнакчы» совхоз транспорт-биле багай эвес хандырып келген.

Бай-Тал болгаш Кызыл-Даг кодээ Советтери аныяктар өөредилгезинче кошкак кичээнгей салып турар. Өөрензе чогуур кижилерниң учёдун тургузарынче сагыш салыышкын кошкак. Башкыларны өөреникчилерге чедиреде транспорт-биле багай хандырып келген.

Кодээ Советтерниң талазында мындыг четпестер база бар. Аныяктарның дооскан класын кодээ Советтер чизе үезинде эреңгей чорудуп турар. Дооскан класстарны тодаргай айытпайн турары кончуг шын эвес. Кылып турар ажылын база чизеге тодаргай айытпайн баар. Ниити перспективтиг план база чок. Ылаңгыя тус-тус комсомол комитеттери бо талазы-биле кичээнгей салбайн турар. Учёт-отчёттуң багайындан чамдык кижилер өөредилгеден дашкаар артып турар. Мындыг байдал «Бай-Тал» совхозтуң девискээринде хөйү-биле таваржып турар. Ортумак эртем чедип албаан сезен ажыг кижиниң хөй кезии совхоз төвүнден ыракта малчыннар, кадарчылар болгулаар. Мындыг байдал «Кара-Хөл» совхозтуң болгаш Кызыл-Даг кодээ Совединиң девискээринде база бар. Бо четпестерни чайладып, аныяк кижи бүрүзү ортумак эртемни ыяап-ла чедип алыры-биле таарымчалыг байдалды тургузары негеттинип турар.

Ажыл-агыйлар болгаш бүдүрүлге, албан организация черлери аныяктар өөредилгезиниң талазы-биле планнаашкынны кылбайн турарлар. Социалистиг чарыштың түңнелин үндүрерде мону база барымдаалаар болза эки.

Район төвүнде № 741 КМК-да ортумак эртем чедип албаан он хире кижи бар. Олар өөредилге чылының эгезинде школага адын бижиткеш, чыл дургузунда орта өөренмейн, часкаар өөредилгезин шуут каап турарлар. Ында профэвилел болгаш комсомол организациялары аныяктар өөредилгезинче кичээнгей салбайн келген. ВЛКСМ райкому бо ажылды база холга ап, аныяктар өөредилгезинге контрольду тургузар ужурлуг.

Кодээ Советтерде улус өөредилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссиялар, чер-черде херээженнер чөвүлелдери бо айтырыгже кичээнгей салыр болза, ниити ажылга улуг деткимче болуру чугаажок.

Х. КАШПЫК-ООЛ,
кежээки школаның өөредилге эргелекчизи.
Бай-Тайга район.

Спорт

БАЗА КАТАП ТАНДЫЖЫЛАРДА

Хаак спортунга бистиң республиканың бирги черге дээш Хербис даанга уламчылаан маргылдааның ийиги хүнүнде эр улус дөрт кижи киржикчилиг 10 километрниң, херээжен спортчулар дөрт кижи киржикчилиг 5 километрниң эстафеталарынга маргышкан.

Эр улустуң эстафетазынга баштайгы этаптан эгелээш-ле Кызылдың «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң хаакчылары өскелерден ылгалып, дөрткү этапка чедир кымга-даа аштырбайн финишке бир дугаарында келген. Тандының кодээ спортчулары—ийиги, «Динамо» спорт ниитилелиниң хаакчылары—үшкү черлерни ээлээннер.

Херээжен спортчулар аразынга болган спортчу демиселге Тандының уруглары эрткен чылгы чемпион адын база катап бадыткаан. Бии-Хем район-биле Кызылдың шилиндек командалары ийиги, үшкү черлерни алганнар.

Республика маргылдаазының эң сөөлгү—үшкү хүнүнде эр улус 30 километрге, херээжен хаакчылар 10 километрге маңнааннар.

30 километрге эрткен чылгы республика чемпиону Владимир Ковалев ол адын бо удаада база катап бадыткаан. Бай-Хаактан келген Андрей Саппаров ийиги черни алгаш, ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат атты чедип алган. Маргылдааның бирги хүнүнде 15 километрге шылгараан Леонид Чуруто үшкү шаңналдыг черни ээлээн.

Бай-Хаак ортумак школазының оңгу клазының өөреникчизи Людмила Кудрявцева 10 километрге тиилээн. Бии-Хем районнуң аныяк хаакчылары Татьяна Исаева биле Мария Уйнук-оол ийиги, үшкү черлерде.

Үш хүн үргүлчүлээн маргылдааның түңнелинде Танды районнуң хаакчылары команда талазы-биле бирги черни алгаш, ам республиканың 15 дакпыр чемпиону болганнар. Бии-хемчилер—ийиги, Кызылдың спортчулары—үшкү шаңналдыг черлерни ээлээннер.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: эстафета маргылдаазының тиилекчилери Н. Сапников эстафетазын ССРЭ-ниң спорт мастери В. Гагаринге дамчыдып турары.

КЫШТЫ ҮДЕП, ЧАСТЫ УТКУП...

Эрткен воскресеньеде Кызылга соок салгып хап, «эстип» турар кыштың тыныжы билдинип турза-даа, аалдап келген частың күжү тергиидеп, хүннүң чылыг херелдери хоорайны шыва алы берген. Ол магалыг, чаагай часкы хүнде кызылчылар культураның болгаш дыштанылганың Н. Гастелло аттыг паркынга чыглып кээп, эртип турар кышты үдээннер.

Ол чаңчыл болган байырлалды национал хептер кеткен садыгжылар безин шимеп турганнар. Садыг черлериниң ажылдакчылары изиг манчы-хуужуурларны, шайны болгаш өске-даа аъш-чем аймаан, часкы хепти чыылганнарга баш удур-ла садып эгелээн.

Дүштекиниң 12 шак. Тускайлап кылган индирге орус болгаш тыва национал тоннар кеткен ийи кижи үнүп келген. Олар частың байырлалы-биле кызылчыларга изиг байырны чедирип, сагыш-сеткилди хаара тудуп турар шүлүктерни номчааннар.

Эрткен кыжын найысылалдың ажыл-ишчилериниң чедип алганы күш-ажылчы тиилелгелерин Кыш биле Соок-Ирей чыылганнарга таныштырган. Ылаңгыя кызылчылар Элегес-Аксының хана материалдар заводун, республиканың хөгжүм-шии театрының тудуун болгаш өске-даа чугула объектилерни ажыглалга кииргенин, хоорайның бүдүрүлгелеринден Чуртталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң, «Тыва септелге-тудуг» трестиң АТБ-лери, сүт комбинады, пассажир АТБ-зи, «Водоканал» эргелели, даараныглга фабриказы, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези болгаш өске-даа бүдүрүлгелер шалыпчы ажылдааның олар чоргаарал-биле демдеглээннер.

Найысылалдың бот-тывынгыр артистериниң эвээш үе иштинде көргүскен концерти база солун болган.

Кышты үдээп ол хүнгү байырлалга чыылганнарның кичээнгейин хаара туткан көргүзүглерниң бирээзи — чагы бажынче үнери. Дош кырынга тургускан ол он хире метр бедик чагының бажында тускай шаңналды баглап каан. Ону эң-не дидим, эң-не аваангыр, эң-не күштүг кижи чедип алыр. Кол-ла чүве шаңналда эвес, а чыылган муң-муң кызылчыларның үнелелин алыры. Ону чедип алыр дээш оралдашкан кижи бүрүзүн ол байырлалга киржип келгеннер сеткилиниң ханызындан хөглеп көргеннер.

Чагының шыпшык бажынга чедерин күзээн база бир кижи бо. Ол баштайгы минуталарда, өскелер дег, шалыпкыны кончуг үнүп орган. Ортаа үезинге келгеш, бир дыштанып алды. Оон уламчылап үнүп каан. Үе эрткен тудум азып каап белек чоокшулап орган. «Аарыкчылар» ону сорук кииридип дааажок. Белекке дээштеринге чедир санныг секундалар артканда дошта кижи бүрүзү тыныжып тыртыпышкан.

«Кордакчы» белекке дээпкен! Тиилелге! Аңаа көрүкчүлер адыш часкаашкын-биле байыр чедирген. Ол кижи «Тиилелге» совхозта механизатор Владислав Оюп болган.

Кыш үдээн байырлал хүнүнде Кызылга болгулаан хөй санныг маргылдааларның тиилекчилери удаа-дараа илерееп турган. Ылаңгыя аргамчы октаарынга, аът ээртээринге бедик мергежил негеттинер.

Часты уткуп, кышты үдээннерге аян туткан аялгалар дошка үр-ле чаңгылаан.

Д. ЧЫДЫМ.

ЧУРУКТАРДА: Кыш, Соок-Ирей болгаш Час; сооктуң тыныжы хаарбышаан турда, изиг шайны аартаарга магалыг-ла; уругларга оюн база-ла бар.

В. АМЫРНЫҢ фотолары.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 7-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Харыылаңар, горнистер!».
11.25—«Экранда — кинокомедия». «Мээң ынакшылым». Урал-чечен фильм.
12.40—«Кино аян-чорукчуларының клуву». Дамчыдылганы журналист О. К. Игнатьев чорудар.
13.40—16.40—Чапсар.
16.40—Документалдыг телефильмнерниң программазы: «Иениң аллары». «Зибейда эней».
17.00—Э. Войнич—«Шаашкак».
17.30—«Хөглүг старттар».

КЫЗЫЛДАН

18.15—«Малышок». Дамчыдылга.
18.45—Мультфильмнер программазы.
19.05—Телемедээлер.
19.20—Киножурнал.
19.30—«Чечек». Херээженнерниң делегей хүнү — Март 8-ке тураскааткан дамчыдылга. Дамчыдылгага республиканың херээженнер чөвүлелиниң даргазы Т. Ч. Норбу киржир.
20.15—Телемедээлер.
20.25—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.30—Хачатурянның «Спартак» деп балединге музыка. Москваның күрүнениң симфония оркестри күүседир. Дирижёру—ССРЭ-ниң улустуң артизи В. Дударева.
20.55—00.40—Делегейниң херээженнер хүнү— Март 8-ке тураскааткан байырлыг хурал. Байырлал концерти. ССР Эвилелиниң Улуг театрындан дамчыдылга. Чапсарда—«Үе». Информастыг дыңнадыг.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.15—«ССРЭ-ниң улустарының ырлары болгаш танцылары».
18.45—«Бодап болгаш кылып бил». Аныяк техниктерге дамчыдылга.
19.30—Медээлер.
19.40—Совет ырының концерти.
20.05—«Валентина Голубева». Телеочерк.

КЫЗЫЛДАН

20.30—21.35—«Танцының көргүзер овур-хевирлери». Телефильм.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

МАРТ 7-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Быжырган картошка байырлалы» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Мишка, Серёга болгаш мен» 9.45, 11.35, «Каң канчап катканыл» (2 сериялыг) 15.35, «Шуурганныгда сегирижип алышкын». 13.15, 18.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Табор талыгырже чорупкан» 15.00, «Механиктиг пианинога доозулбаан аялга» 16.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чалданмазы — буянныг херек» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнадып турарын ёзугаар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылга бүргеп, аязыр, чамдык черлерге быскан хар чаар. Кызылга чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы 6—11, чамдык районнарга бир градус чылыгдан дөрт градус чедир соор. Кызылга 6—8 градус соок болур.

ӨӨРҮНЧҮГ БЕЛЕКТЕР

Хүндүлүг эр кижилер! Часкы баштайгы байырлал—Делегейниң херээженнер хүнү—Март 8 чоокшулап келген.

Ол хүнде херээженнерге байыр чедирерип болгаш оларга белек тутсуруп утпаңар. Байырлалга үндүрген лотерея биледи эки белек боор болур.

Ол лотереяга «Жигули», «Москвич» автомобильдерни, пианино, телевизорларны, даараныр машиналарны, соодукчуларны, магнитофоннарны, радиоприемниктерни, дүктен даараан костюмнерни, чөөктен арган аржыылдарны, дүктен кылган чоорганнарны, фабрикага бүдүрген хевистерни болгаш өске-даа хөй үнелиг ойнап алыышкыннарны, а ол ышкаш 1 рубльден 200 рубль чедир акша ойнап алыышкыннарын ойнап ап болур.

Ниитизи-биле 20280 бараан болгаш 8.388.120 акша ойнап алыышкыннары бар. Оларның ниити түңү 1404 миллион рубль.

Лотерея билеттерни амгаалда кассаларындан, магазиннерден, харылзааның киоскилеринден, «Союзпечатьтан», кинотеатрлардан, хөй-ниити чемненилгезиниң бүдүрүлге черлеринден, аэропорттуң болгаш автовокзалдарның кассаларындан садып ап болур.

Байырлалга үндүрген лотереяның тиражы 1978 чылдың март 10-да Курск хоорайга болур.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000
Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут килдистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргында 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 17531.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыгның талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).
ТС—00099.